

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum IV. Decretalium, per viginti, & unum Titulos distributum, De
Sponsalibus, Et Matrimoniis, eorumque impedimentis, ac dispensationibus,

...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1702

Articulus VI. De dissolutione Sponsalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73058](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73058)

29. Apr. 1621. reprobantur, annuente SS. D. N. Gregorio XV. indici librorum prohibitorum addenda. Decretum hoc S. Congregationis refert opusculum, cui Titulus: *Parochianus obediens*, artic. 20.

§. 6.

Quousq; impedimentum justitia publica se extendat?

223. Cùm dixerimus, quòd justitia publicæ honestatis dirimat matrimonium contrahendum, inter quemlibet sponforum, & consanguineos alterius, dubitari potest, an intelligatur de omnibus consanguineis alterius, *in quocunque gradu*, an solùm in gradu *certo*, & non ultra? Resp. jure antiquo fuisse extensum usq; ad 4. gradum inclusivè, sive ex Sponsalibus de futuro proveniret, sive ex Sponsalibus de præsentibus; ut tenet communis. Nam textus loquentes de hoc impedimento, licet gradum non exprimant, omnes tamen loquuntur, & dicunt extendi ad consanguineos; quo satis indicant *gradum*, quia consanguinei, post Innocentium 3. in C. *non debet*, de consanguinitate, sunt intra 4. gradum, & non ultra, spectato jure Canonico; igitur & hoc impedimentum nascens ex propinquitate sanguinis, solùm inchoatâ, & longè inferiore illâ. Dixi *jure antiquo*. Nam hodie, & jure novo, quando provenit ex Sponsalibus de futuro, non excedit primum gradum, tam in linea transversa, quàm recta; si autem ex Sponsalibus de præsentibus, seu matrimonio rato tantùm, etiam hodie manet sub dispositione juris antiqui ex dictis à n. 197.

224. Ex hæcenus dictis colliges, consanguineos Mariti cum consanguineis Uxoris, licet contrahere matrimonia, prout expressè rescripsit Innocentius III. Archiepiscopo Rosan. ibi: super eo igitur, quòd *pater & filius, cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, Avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia*, taliter tibi duximus respondendum, quòd *licet omnes consanguinei Viri sint affines Uxoris, & omnes consanguinei Uxoris sint Viri affines: inter consanguineos tamen Uxoris & Viri, ex eorundem* (scilicet Viri & Uxoris conjugio)

nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiasticâ districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

ARTICULUS VI.

De dissolutione Sponsalium.

Sponsalia de futuro (nam de his in præ- 225. sens loquimur) variis modis dissolvi posse, constabit ex sequentibus. Porissima tamen hic quæstio est, quænam sint justæ causæ, ob quas, vel ab ipsismet sponfis, vel ab Ecclesiastico Judice, legitimè dissolvi possint? Non inquirimus autem de causis, quæ impediunt, ne Sponsalia validè fiant; sed illis, quæ superveniunt illis validè contractis, & fundamentum præbent, illa justè rescindendi. Ista porò causas copioso numero quidam referunt apud Sanch. l. i. Matr. D. 42. & seqq. Gobat. tr. 10. à n. 245. & alios, quibusdam afferentibus sedecim; aliis 12. aliis pauciores. Lancelotus autem l. 2. Institut. juris Canon. de Sponsalibus, reducit omnes ad duas classes, quarum prima contineat eas causas, propter quas Sponsalia justè dissolvuntur *ipso jure*; altera, ob quas, *facto hominis*. Cæterùm prætermittâ legitimitate hujus, aut illarum divisionum, de illis in seqq. agemus, quæ frequentius evenire solent.

§. 1.

An Sponsalia legitimè dissolvantur mutuo Sponforum consensu?

Quæstio in præsens procedit quoad 226. Sponsalia de futuro inter puberes legitimè contracta; nam de Sponsalibus impuberum dicemus tit. 2. De præsentibus quæstione agitur c. *Præterea*, 2. h. t. ubi Innocentius III. sic rescribit Episcopo Exonensi: qui de matrimonio puro, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & *modis omnibus* inducendi, ut *præstitam fidem observent. Si autem se ad irrevocem admittere noluerint: ne fortè deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat,* quam

quam odio habet: videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari. Ex hoc textu ad quaestionem propositam responsio est affirmativa, quando remissio utrinque fit consensu iusto, & libero. Nam Sponsalia de futuro non sunt contractus naturam suam insolubilis; ergo ex iisdem causis possunt solvi, ex quibus nata sunt, per c. 1. de Reg. Juris; imò in citato capitulo dicitur mutuo consensu solvi posse, sicut contractus societatis, qui mero jure, & mutuo sociorum consensu licite solvitur. Nec obstat, quod ibidem dicitur: *omnibus modis inducendos esse, ut datam fidem servent, si autem nolint, in patientia tolerari posse, mutuum fidei remissionem.* Hoc enim ibi propterea dicitur, ut caveatur apparentia mali, nascentis ex opinione vulgi, ac existimantis, laedi vinculum datam fidei, per talem recessum; ita communis.

227. Ex quo colliges, quando *leges* indefinite dicunt, ad Sponsalium solutionem sufficere unius tantum sponsi disensum, vel reclamationem etiam invito altero, id nec aequitati, nec conscientiae conformem esse. Quare reprobatum manet, quod indefinite dicitur L. 1. C. de sponsal. ibi: *Alii desponsata, renuntiare conditioni, & nubere alii, non prohibetur;* sic enim conceditur, alteri *datam fidem violare*, quod tamen cavendum esse, natura docet. Si tamen unus sponforum sic injuste recedat, non est dubium, alterum ab obligatione sua liberari; quia frangenti fidem, fides impune non servatur. L. *Cum proponas* 21. c. de pactis. L. *si convenerit.* ff. Pro socio c. *si infideles.* 28. q. 2.

228. Quæri etiam solet, an idem dicendum sit in casu, quo Sponsalia sunt *jurata*? affirmativa secundum aliquos colligitur ex Rubrica cit. c. 2. de spons: sed rectius distinguitur. Nam si juramentum, sponsalibus appositum, sit in favorem alterius ex contrahentibus, etiam hoc solvitur mutuo consensu solutis Sponsalibus. Quia tunc deficit materia, in quam cadit juramentum, nimirum promissio homini facta: si autem juramentum principaliter sit præstitum in honorem DEI, & causam pietatis, non pauci negant, juramentum solvi, solutis mutuo sponforum consensu

Sponsalibus. 1. quia promissum alicui factum causa pietatis, ab eo remitti non potest. 2. quia in voto persona privata nihil potest; at tale juramentum, æquivaleret voto; 3. quia jus DEO acquisitum homo remittere non potest; at ex tali juramento est jus DEO acquisitum; Ergo.

Probabilius tamen est, etiam in hoc casu juramentum solvi, quando ejus materia est promissio futuri matrimonii à DEO acceptata in favorem alterius partis. Tunc enim ille, quod in suum favorem præstandum erat, remittere potest, consequenter tollere materiam juramenti, sine qua non stat. Prima ratio in contrarium procedit in casu, quo res promissa non cedit in favorem hominis; idem est in voto de materia, quæ cedit in favorem hominis, ex quo patet ad 2. Et ideo etiam homo indirectè facere potest, ut jus ex voto, vel juramento acquisitum DEO, cesset voluntate hominis, quando debitum ex tali jure, cedit in favorem hominis, ex quo patet ad 3.

Et si verò ad *validè rescindenda Sponsalia* sufficiat liber & mutuus sponforum consensus; non sufficit tamen secundum aliquos, ut id fiat *licite*, saltem sine veniali; sic Gobat tract. 10. n. 247. referens idem sentire Aloysium Riccium tom. 1. resolut. 218. qui tamen dictum limitant, si fiat absque justa causa. Sed in hac materia, *cause justitiae* vix unquam abesse potest, cum raro admodum, contingere videatur, ejusmodi recessus cum mutua sponforum libertate, nisi quia vel metuunt malum aliquod, si perseverent; vel jam non est amplius affectus ille calidus, quo erant, dum contraxerunt; quo casu ne perpetuo ligentur ad perennem vitæ consuetudinem, melius, & sanius omnino est, de alterius consensu libero, recessui canere; quam semper gemere sub tali jugo.

§. 2.

An Sponsalia de futuro solvantur ingressu Religionis?

Loquimur de Sponsalibus antecedenter ad talem ingressum celebratis. In hac materia certum est, matrimonium, *ratum tantum*, dissolvi ex parte utriusque per unius ingressum Religionis approbatam, *secundum*

secutâ professione, ut habetur c. 2. de Con-
verf. Conjugat. ibi: *alteri remanenti licitum est ad secunda vota transire*, quod statutum est in favorem Religionis, ut not. gl. in c. *Unicum*, de *Voto* in 6. V. *sacri ordinis*. Cùm enim hic casus propositus fuisset Alexandro III. Papæ ab Archiepiscopo Salernitano, respondit Pontifex: *post consensum legitimum de presenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis mixtio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus, continentiam servare noluerit) licitum ad secunda vota transire*. Quia quum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad DEUM transire, & alter in sæculo remanere.

232. Quæstio est. an Sponsalia de futuro solvantur per solum ingressum Religionis approbata, nondum secutâ professione, sed solum suscepto habitu? Resp. per ingressum Religionis, etiam nondum secutâ Professione, Sponsalia de futuro sic solvi ex parte remanentis in seculo, ut, si velit, licitè possit resilire; ratio est. 1. quia in hoc casu (sive dolo, & fide tantum, sive animo sincero fiat ingressus) supervenit notabilis mutatio in altero Religionem ingrediente; cùm plerumque dedecorosum reputetur, mulierem nubere illi, qui Monachus fuit; 2. quia per ingressum hic sufficienter significat, se sponsæ remittere suam obligationem; sic Innoc. in c. *Veniens*. *Qui Clerici Et. & alii*.

233. P. Sanchez l. 1. hic D. 42. n. 5. docet in hoc casu, ex parte utriusque solvi Sponsalia per ingressum Religionis, etiam professione non secutâ, quando unus bonâ fide ingreditur Religionem, ut communiter fit; secus, si dolosè, & animo statim exeundi: quia *fraus nemini patrocinari debet c. ex tenore, de rescript.* rationem videtur desumere à favore Religionis; ut, sicut professioni, quâ consummatur probatio Religionis, tribuit vim dissolvendi matrimonium ratum tantum, quo consummantur Sponsalia; sic per ingressum Religionis, quo inchoatur professio, solvantur Sponsalia, quibus inchoatur matrimonium. Nam, sicut se habet favor professionis ad matrimonium ratum: sic habet se favor ingressus Religionis ad

Sponsalia; sed ibi professio propterea solvit matrimonium ratum ex parte utriusque: ergo & hic ingressus solvit Sponsalia ex parte utriusque. 2. Quia obligatio voti Religionis sic dissolvitur per ingressum in Religionem bonâ fide, seu animo perseverandi, factum, ut licet contingat voventem ex justa causa rursus egredi ad seculum, tamen liberetur ab obligatione voti: ergo etiam Sponsalia sic dissolvit ingressus Religionis bonâ fide factus, ut licet contingat eum ex justa causa rursus egredi ad seculum, tamen liberetur ab obligatione Sponsalium.

Sed dicendum est, nec in dato casu solvi Sponsalia ex parte religionem ingredientis (etiam bonâ fide) ante professionem emissam; sic Castropal. *Dis. 1. de sponsal. p. 21. n. 4.* ubi docet, *votum religionis, matrimonio contra illud contracto, suspendi*; quod etiam tenet de obligatione Sponsalium, ut dicemus infra. Ratio autem est. 1. quia Sponsalia, ex natura rei, consistere possunt cum statu Religiosæ probationis; ergo per hunc Sponsalia non dissolvuntur *ab intrinseco*, seu ex natura rei: sed nec *ab extrinseco*, expressâ, vel tacitâ renuntiatione remanentis in seculo, ut ponit casus; nec ob supervenientem mutationem in non ingrediente; cùm statum non mutet: nec denique *ob favorem Religionis*; nam concessio facta *Professione* fundatur in bono statu religiosæ *opere suscepti, & professi*; quæ, cùm odiosa sit (utpote præjudicans juri remanentis in seculo & firmati matrimonii, verè contracti) extendi non debet ultra casum expressum; at in dispositione favente professioni ad dirimendum matrimonium ratum, nulla fit mentio *de solo ingressu* nondum secutâ professione; & ingredienti satis provisum est eâ dispositione; ad solam professionem restrictâ; cùm & à Sponsalibus liberetur professione secutâ: Ergo.

Ex hoc Resp. ad rat. in contrarium: nam ad 1. negatur, rectè paritatem, vel extensionem fieri à professione *ad ingressum Religionis* illi prævium in casu hujus dispositionis odiosæ, ut jam dictum est; quia per hoc, quod bonâ fide ingrediens religionem, etiam pro casu egressus liberetur ab obligatione Sponsalium, non tam promovetur Religio, quàm alliciatur Novi-

Novitius ad egrediendum; & aliunde factis provifum est ingressui pro casu perseverantiae. Deinde, Novitatus non includit obligationem edendi professionem, sicut Sponsalia contrahendi matrimonium; ergo ingressus Religionis, seu ejus probatio, non habet se ad Sponsalia, sicut professio ad matrimonium ratum, tantum.

236. Ad 2. Resp. negando paritatem. Nam votum ingrediendi religionem, per ingressum bonâ fide factum, jam est impletum, etiam facto regressu ad seculum ex justa causa: at per ingressum Religionis, licet bonâ fide factum, Sponsalia non sunt impleta; nec tacitam solius ingressus conditionem imbibunt: ergo. Et videtur argumentum redire in suos auctores ex aliorum sententia.

Nam Leander à SS. Sacramento tract. 2. de Jurament. D. 16. q. 30. expressè habet, *vota personalia, in seculo emissa, impediencia executionem exercitiorum Novitatus, verè suspensa esse ipso jure, & quasi supita; & sic non obligare Novitium, dum maneat in Religione*; ergo si per talem ingressum ex parte voventis solum suspenduntur, non extinguuntur ea vota, dum est ingressus Religionem, antequam edat substantialia vota Religionis; dicendum potius, erit etiam Sponsalia ex parte ingredientis Religionem, antequam edat substantialia vota Religionis, esse tantum suspensa, non extincta; dixi, ex aliorum sententia. Nam de illa quæstione, quam tenet Leander, expressè egimus l. 3. tit. 31. de Regul. & ingred. Relig.

237. Ex præmissis sequitur, sponsam de futuro, licitè inire posse, vel alia Sponsalia, vel etiam matrimonium cum alio, non tantum, quando Sponsus ipsâ invitâ in Religione approbata edidit professionem solennem, ut dicemus infra; sed etiam, dum hic versatur in anno probationis, suscepto jam habitu; imò probabiliter etiam, dum actu Novitatum ingressus est, propter tacitam ingredientis renuntiationem, quod maximè procedit, si remans in seculo id faciat consulto, ac approbante Judice. Nam per ingressum Religionis (antequam sequatur professio solennis) non solvuntur Sponsalia ex parte ingredientis etiam bonâ fide, ex n. 234.

Hinc, si talis regrediatur ad seculum, seu citra, seu cum justa causa, tenebitur implere Sponsalia volente altero, qui in seculo remansit; quia remanet, ex parte ipsius, obligationis vinculum, ex Sponsalibus contractum; sic Layman l. 5. tr. 10. c. 2. n. 2. Zælius de spons. n. 27. & alii.

§. 3.

An cuilibet Sponsorum liceat, Religionem ingredi?

Quæstio procedit de ingressu, post celebrata Sponsalia jurata de futuro, nondum secuto matrimonio. Negativam sequitur Rebellus. l. 4. hic q. 8. S. 6. conclus. 2. ex c. commissum, de Sponsalibus, ubi Pontifex super hoc interrogatus, respondit: *tutius est ei, religione juramenti servatâ, prius contrahere, & postea (si elegerit) religionem intrare*: sed Resp. probabilius esse (si nihil aliud in dato casu accedat, quàm ratio juramenti) posse, non contracto matrimonio, religionem ingredi. Nam quando quis, etiam suppositis Sponsalibus non juratis, licitè potest ingredi religionem, vinculum juramenti, vinculo Sponsalium, accessorie superadditum, ingressum non reddit illicitum; sed sic est in dato casu, quia, cum juramentum accessorium sequatur naturam actus, cui ad majorem firmitatem apponitur (ut dicitur c. quemadmodum 25. de juramento, ibi: *pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstantibus hujusmodi juramento (quod eam semper pro legitima uxore teneret non obstante fornicatione, quam antea commiserat) quoniam in eo talis erat conditio subintelligenda, si videlicet illa in legem conjugii non peccaret*, de quo etiam V. L. fin. ff. de non num. pecun.) juramentum æque erit conditionatum, ac Sponsalia, quibus accedit: at Sponsalia in hoc casu sunt sub hac tacitâ conditione, *si non elegero statum Religionis*; cum ergo hæc conditio, etiam suppositis Sponsalibus non juratis, licitè non purificetur, intrando religionem; licebit etiam in casu juramenti solum obligantis ex eadem suppositione. Sic Gloss. in c. Commissum, superius citatum, V. Tutius, & alii communiter cum Innoc. Hostiens. &c.

Nec

239. Nec obstat textus in c. *Commissum*. 1. quia Pontifex non negat, illum licet posse ingredi, non contracto prius matrimonio; sed solum dicit, *tutius esse*, prius contrahere, ac postea ingredi, quod est solum consilium, ut expresse docet Sanchez cit. *D. 43. n. 3*; Barbola in cit. c. *Commissum* n. 2. & communis. Accedit, aliquos non immerito existimare, ideo Pontificem in hoc casu consuluisse, ut prius contrahat; quia ille juvenis nondum firmiter de religionis ingressu statuerat, vel votum super hoc emiserat; ut pat. ex textu, ibi: *postea, si elegerit religionem, & ad eam suscipiet*; quo casu sine dubio tutius erat, iuramentum in vigore peritans implere, quam cum non debita deliberatione ingredi religionem; ita Covarr. Sanch. & alii, quos citat, & sequitur Castropal. de sponsal. *D. 1. p. 18. n. 6*. Nec obstat, ibi dicit: *privata lege ductus*; nam hoc non indicat votum, sed internum quendam instinctum, quoad religionem ducebatur.

140. Dices: qui juravit solvere usuras, tenetur prius eas solvere solutione saltem momentanea, licet deinde illas possit repetere; ut dicitur in c. *Debitores. 6. de Jurejurando*; ergo qui juravit contrahere matrimonium, tenetur prius id contrahere, licet deinde illud possit dissolvere, religionis ingressu cum effectu. Resp. N. confect, quia matrimonium in illo casu non habet eam tacitam conditionem, quam habet iuramentum Sponsalibus appositum, ut dictum est n. 238. quod etiam respondetur ad similes priori casus obligationis jurata, quibus non subest tacita conditio, quae subest juratis Sponsalibus. Accedit, quod (esto in dato casu iuramentum teneret) adhuc licet religionem ingrederetur non contracto prius matrimonio. Nam qui iuramentum istud melius commutat, non videtur illud infringere c. *Scriptura 4. de Voto*, ibi: *Reus voti facti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur religionis observantiam commutare*. Melius autem est per se loquendo, religionem ingredi, quam matrimonium, ut dicitur c. *Nuptiarum 27. q. 1.* imò videtur etiam expedientius respectu sponsae. Nam si prius illam duceret, ac deinde religionem profiteretur, illa teneretur innupta remanere, quam diu Vir est in probatio-

Tom. II.

ne; & si exiret, recipere, ac in maritum habere Virum, qui fuit Monachus; ac tam subita desertionis, aut illusionis notam cum ludibrio, ut fit inter homines, magna molestia sustinere: dixi superius n. 238. *si nihil aliud accedat* in dato casu, quam ratio iuramenti. Nam quid sit dicendum, si post Sponsalia secuta sit defloratio, praesertim spe matrimonii muliere inducta, vel scandalum, aut similis ratio gravis? constat ex §. seqq.

§. 4.

An Sponsalia de futuro solvantur per subsequens votum religionis ingrediende?

Resp. quod triplex quaestio fieri possit, 241. an Sponsalia, quae praecesserunt emissionem illius voti, solvantur, 1. ex parte alterius non voventis? 2. an etiam ex parte voventis? 3. an is, qui tale votum emisit, non contracto prius matrimonio licet possit ingredi Religionem? Ad 1. responsio est affirmativa; quia talis merito praesumitur alteri remittere obligationem; cum imponat sibi onus voti non compatibilis cum Sponsalium adimpletione, quae fit contracto matrimonio. Nam vel voveret ingressum religionis post contractum, sed non consummatum matrimonium, hujus voti conscia, vel inscia sponsa? vel voveret ingressum religionis, faciendum ante contractum matrimonium? si primum, nimirum, *inscia sponsa*, votum illud probabilius non valet, ex dictis à n. 48. *si conscia, & consentiente sponsa*, merito haec praesumet, sibi remitti contractam obligationem, nisi aliud convenit super expectando, ut colligitur ex dict. de ipso ingressu in religionem, antequam facta sit professio, praesertim, cum obligatio talis voti posterior sit Sponsalibus, pure contractis; si autem dicatur secundum, nimirum, quod votum fiat de ingredienda religione, non contracto matrimonio? votum erit in praedictum sponsae hujus ignarae.

Ad 2. Resp. videri probabilius, eo voto ex parte voventis non dissolvi Sponsalia prius contracta, priusquam fiat ingressus cum effectu secuta professionis. Nam per Sponsalia prius contracta cuilibet Sponsorum natum est jus exigendi, quod promissum,

I

missum,

missum, dum hoc præstari potest; sed non obstante tali voto, à vovente præstari potest alteri promissum matrimonium, saltem pro casu, quo factu ingressu non sequeretur professio, vel Religione illum non recipiente; vel Novitio justa de causa recusante; ergo alteri adhuc maneret tunc ab ipso debitum promissum matrimonium; consequenter ex hujus parte Sponsalia non sunt dissoluta.

243. Ad 3. Resp. de hac quæstione ab Episcopo Brixinensi consuetum Alexandrum III. sic scripsisse, ut habetur in c. *Ex publico. 7. de Convers. Conjugator*: ex publico instrumento nobis innouit, quòd, cum Veronen. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. Virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandum, judiciali sententiâ matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad Virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum; quòd, cum renueret, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterùm, quia, licet à præfato viro desponsata fuit: adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita, mandamus, quatenus, si prædictus Vir ipsam carnaliter non cognoverit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quòd vel ad religionem transire, vel ad Virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam à sententiâ, quâ tenetur, absolukas, ita, quòd, si ad religionem transierit, uterq; restituat alteri, quòd ab eo noscitur recepisse.

244. Ex hoc enim textu colligitur. 1. quòd sponsa de præsentis nondum cognita, possit Religionem ingredi, eâ tamen lege ac cautione præstitâ, ut vel ad religionem transeat, vel intra spatium duorum mensium ad Virum suum revertatur. Nam ultra hunc terminum nullus conjugum, quando matrimonium est ratum tantùm, tenetur expectare alterius voluntatem, quoad jus liberè transeundi ad Religionem. 2. in casu, quo unus ejusmodi conjugum transiret ad Religionem, uterque restituat alteri, quòd ab eo noscitur accepisse. 3. quòd uno Sponsorum Religionis habitum assumente (nimirum cum effectu professionis secutâ) alter ad alia vota licentiam habeat transeundi, ut notatur in dict. c. *Ex publico*, lit. I.

Major quæstio est, an, per votum religionis ingrediendæ, solvantur Sponsalia de futuro, prius legitimè contracta, & spe promissi matrimonii consummata? Resp. 1. non solvi ex parte illius, qui sponsam defloravit, ubi Tridentinum irritans matrimonia simpliciter clandestina non est publicatum, & usu receptum. Nam tale votum non habet vim solvendi matrimonium validum; at Sponsalia de futuro legitimè contracta, secutâ inter Sponsos copulâ à carnali, sunt matrimonium validum (ubi non viget citatum decretum Trid. c. *Veniens. 15. de spons.* ibi: *mandamus, quatenus, si inveneris, quòd primam post fidem præstitâ cognoverit, cum ea facias remanere, licet postea sponsalia cum alia contraxerit per verba de præsentis, & c. 15, qui 30. eod. ibi: Is, qui fidem dedit mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesie ducat aliâ, & cognoscat, ad primam redire tenetur.* Ex hoc enim textu sequitur, ubi decretum Tridentini matrimonia simpliciter clandestina irritantis, non est publicatum, & usu receptum, etiam hodie Sponsalia de futuro transire in matrimonium secutâ carnali copulâ inter Sponsos, ut constat est cit. c. 15. n. 30. quamvis tale matrimonium solum sit matrimonium præsumptum, sed præsumptione juris de jure, nimirum adeò forti, ut contra illam non sit probatio admittenda, & nec verum, nec aliud censetur matrimonium, quòd de facto est postmodum subsecutum, ut aperte habetur in c. 30 cit. quòd intellige pro foro externo; nam in foro conscientie peccatur veritas, ubi constat de falsitate præsumptionis, cujus probatio in hoc foro non rejicitur.

Resp. 2. in loco, ubi matrimonia præsumpta, de dato consensu, non habent locum, per subsequens votum ingrediendæ religionis, Sponsalia de futuro legitimè contracta non dissolvi, ex parte illius, qui mulierem spe secuturi matrimonii defloravit, nisi prius defloratæ satisfactio præstetur. Nam tunc, promissio ingressus in Religionem, fieret in grave præjudicium defloratæ; consequenter in ea circumstantia ingressus foret illicitus; & promissio ejus de re illicita; adeoque nec tenet, nec Sponsalia solvit. Et hoc verum esse vult Pirhing n. 54. de Sponsalibus, etiam

etiam si copula tunc non sit vel consummata, vel secuta; sed tantum gravis iactura fama.

247. Quæstio est. 2. an Sponsalia de futuro, post emissum votum ingrediendæ religionis contracta, & spe futuri matrimonii consummata, solvantur eo voto antecedenti dissolutione impediende vinculum Sponsalium subsequendum? Resp. affirmative; nam ea Sponsalia, votum legitime factum subsecuta, continent promissionem rei illicitæ contra voti obligationem; si dicas: ergo vovens, in tali casu, tenebitur implere votum? Resp. quod P. Sanchez l. 1. D. 45. hinc n. 3. c. 5. doceat, voventem, in dato casu, teneri corruptam ducere, si hæc voti ignara fuit; & votum, prius emissum, interim suspendi sic, ut eam mortuam votum rursum urgeat; non autem eam vivente, quod tunc votum, rebus notabiliter mutatis, non obliget: & probabilius omnino est in dato casu mulieris spe matrimonii corruptæ, post emissum ingrediendæ religionis votum omnino suspendi, cum materia voto promissa (propter damnum, quod mulieri ex iustitia in dato casu refarciendum est) notabiliter sit mutata, & nullum votum obliget ad exequendum promissum, quando id fieri non potest sine detrimento alterius, præsertim gravi. Voventem autem in dato casu non teneri ad eam determinationem ducendam; sed vel ducendam, si non possit aliter compensare damnum; vel dotandam, si possit, & velit, dotatione competente. Quia tunc non est necessitas, seu obligatio adstringens eum determinationem ad matrimonium, ut dictum est in simili. supr.

248. Quæstio est. 3. an quis post jurata Sponsalia de futuro, valeat edere votum, contracto, sed non consummato matrimonio, Religionis ingrediendæ? Resp. tale votum non valere. 1. propter periculum violandi votum, cui contracto matrimonio se exponit; ideo enim post ejusmodi vota per plures canones cautum est, ne matrimonium contrahatur. Accedit, quod mulieri, post matrimonium contractum relicta, plura damna inferrentur, præsertim quod, si non perseveret, debeat Virum habere, qui Monachus fuit, & non raro graves contra bonam famam sic desertæ suspiciones in vulgo causet, ut diximus

Tom. IV.

supr. Et ideo talis vovens, in dato casu, non teneretur religionem ingredi; nec licite posset, esto votum valeret, excepta necessitate, de qua dicam infra. Quia esto valeret, executionem ejus teneretur suspendere, dum satis cautum sit periculis, quæ contracto prius matrimonio, & secuto ingressu, sequerentur.

Dices. 1. qui juravit Sponsalia, licite potest, non contracto prius matrimonio, religionem ingredi, etiam invitâ Sponsâ: ergo idem potest contracto, sed non consummato matrimonio. Resp. N. consequ. quia in primo casu non sunt annexa illa Sponsæ damna, & violandi voti pericula jure verita, quæ in secundo, *supposito voto*. Nam in primo casu non adesset periculum violandi votum, quod fit contracto matrimonio; nec mulier à religione reversum ad seculum, teneretur habere in matrimonium.

Deinde, dupliciter fieri potest, quod quis post jurata Sponsalia, prius contracto, & non consummato matrimonio, Religionem ingrediatur, etiam non supposito voto, nimirum, si prius contrahat, sed firmo animo non consummato matrimonio ingrediendi religionem; vel sine tali animo. Primum pariter censet illicitum P. Sanchez cit. l. 1. D. 43. n. 12. etiam in casu, quo Sponsalia jurans nullo voto ad intrandam religionem ligatus est; eò quod talis contractus trahat secum injuriam, ac deceptionem alterius, & se ad id alliget, quod implere nullo modo intendit, sed positive negare; quæ est magna illusio alterius, & quidem scienter intenta; quod non sequitur in casu, quo quis sine tali matrimonio contracto, sed non consummato, Religionem eligit.

Dices. 2. quod quis post jurata Sponsalia licite faciet, etiam voto promittere potest; sed post jurata Sponsalia, jurans potest licite contracto prius matrimonio, sed non consummato, religionem eligere; ergo idem post jurata Sponsalia vovere. Resp. majorem in multis fallere. Nam eo casu licite potest eligere minus bonum, quin id valide voveat, ut aliàs dictum est. Major etiam fallit in casu, quo contraheret animo, contracto, & non consummato matrimonio, statim convolandam ad religionem, ut dictum est n. 248. Denique quando materia voto promissa

I 2

vesti-

vestitur circumstantiâ, ratione cuius evadit malum *agere*, quod secluso voto malum non est, non rectè vovetur, quod secluso voto licet. Sic conjuges utentes jure thori, licitè, si volunt, abstinere à copulâ; & tamen non rectè vovent, non uti copulâ, in circumstantiâ, quod simul dormiant, propter periculum violandi votum.

251. Dices. 3. qui post jurata Sponsalia vovit religionem ingredi, prius contracto, sed non consummato matrimonio, potest utramque obligationem implere; *Sponsalium*, contracto matrimonio; *voti*, non consummato matrimonio religionem intrando: ergo totum validè, ac licitè fieri potest. Resp. N. ant. Nam si matrimonium contrahat firmo animo, eo non consummato Religionem ingrediendi, exponit se periculo mutandi animum, & violandi votum, ut dictum est; quod à fortiori contingit, si contrahat sine tali animo, & si ingrediatur, illud Sponsæ promittit, quod statuit *non servare*; & multis mulierem damnis exponit.

252. Dices. 4. jurans in tali casu, utitur jure suo: ergo post jurata Sponsalia potest vovere ingressum religionis, & contracto, non consummato matrimonio, licitè religionem ingredi. Resp. non sequi, quòd quis non faciat alteri injuriam ex hoc, quia utitur jure suo, ut fuscè ostensum est in tract. Theol. de Jure & Jus. q. 1. & ideo etiam talis usus illicitus est; præsertim, cum quis exponit se periculo, per talem usum, violandi aliam etiam obligationem, v. g. *voti*: at in dato casu talis usus sic fieret, ut dictum est in præmissis: Ergo.

253. Dices. 5. ubi actus ex se non est contra justitiam, animus, quo fit, nullam irrogat injuriam, sed ingredi Religionem post matrimonium ratum tantùm, non est contra justitiam; ergo nec contrahere eo animo. Confirmatur: quia aliàs eum, qui sic contraxit, deberemus obligare, ne postea ingrediatur, ut evitet injuriam, quam machinatus est. Resp. verum esse, quòd animus, quo fit actus, nullam irroget injuriam, quando actus ex se non est contra justitiam; at religionem ingredi post matrimonium eo animo, ut illo non consummato fiat ingressus, est ex se injuria, nisi Sponsæ prius talis animus manifestetur, aut urgeat necessitas sic con-

trahendi; cum apertè decipiat Sponsam, & intendat, non servare, quod promittit; ergo tali casu contracto matrimonio, & ingrediendo religionem Sponsæ facit injuriam, saltem latè, quia foret saltem contra charitatem talis deceptio positivè intenta. Hinc omnino suspendenda esset voti obligatio, dum satisfaceret parti deceptæ; ex quo patet ad Confirmationem.

Dixi: *nisi urgeat necessitas sic contrahendi*. Nam quando, nisi quis contrahat, adest probabile periculum, aut justus metus de jactura propriæ famæ, aut magni scandali, vel, si non posset alio modo votum, vel juramentum implere, nisi contracto prius matrimonio (ut si quis teneretur inclusus) habens votum religionis ingrediendæ cum Sponsalibus juratis, prius contrahere, & matrimonio non consummato votum implere posset, quòd mala ceteroquin securum præponderantoria sint iis, quæ seclusâ tali necessitate, in casu voti religionis cum jurata Sponsalium obligatione, ex ingressu religionis post matrimonium ratum tantùm sequerentur; ita Sanchez. l. 1. *bie D. 43. n. 8.*

§. 5.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per subsequens votum castitatis?

Loquimur. 1. de casu, quo sola Sponsalia concurrunt sine læsione pudoris, famæ. &c. 2. de voto castitatis non constituyente in statu religionis, seu vitæ cum obligatione, quod requirit, ut votum constituat statum, teste. D. Thom. 2. 2. q. 183. a. 1. quibus præmissis. Quæstio est 1. an solvantur ex parte non Vovens. 2. ex parte Vovens? affirmativam pro utroque casu sequitur Tannerus tom. 4. D. 8. q. 1. d. 4. n. 54. sed contrarium tenet Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 6. his notatis.

Ad. 1. Resp. tali casu Sponsalia solvi ex parte non vovens; quia sic vovens tacitè renunciat obligationi, quâ ipsi tenebatur Sponsa, pars non vovens. 2. quia sic in vovente supervenit notabilis mutatio statûs perpetuò servandæ continentia, in suppositione voti validè emissi; præterquam, quòd tali casu vovens sibi reddiderit

dedit illi iuramentum, contrahere matrimonium, statim tali voto.

257. Ad 2. Resp. negativè 1. quia nullo iure habetur per simplex vorum continentia (extra religionem) Sponsalia dissolvi, nec illis Sponsalibus tacite inesse conditionem, si non elegero vitam cælibem; 2. quia votum, quod fit in præiudicium tertii, DEUS non acceptat. 3. quia, si tale votum solveret Sponsalia, mulier, quæ in causa fuerat, ne sequeretur matrimonium Sponsalibus promissum, & deinde (ut se à Sponsalibus eximeret) vovit continentiam, non rectè diceretur, priori Sponso *fidem mentita, non implendo Sponsalia*, cuius tamen oppositum habetur in c. *Veniens. 5. Qui Clerici, vel Voventes*, ubi Alexander III. ad casum propositum: quod mulier Sponsalibus de futuro cum viro absente contractis, audiens deinde plura de severitate illius rei nolens copulari, ac timens, ne illi nubere cogereur, in manibus Eremitæ votum continentia promiserit, non tamen mutatis loco, & veste; quo audito Vir aliam sibi copulavit: sic respondit: *nos itaq; attendentes, tutius esse, ut præsertim mulier, post fidem, & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus, si plus non processit, sibi de fide mentita, & voto violato, congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.*

258. Dices. 1. hoc casu, qui ponitur in cit. c. *Veniens*, dictæ mulieri statuitur injungenda poenitentia *de voto violato*, hoc est (ut ait gloss. *V. voto*) de animo violandi votum; ergo hoc Sponsalibus prævalet; aliàs, si validum non fuisset, non violasset votum. Resp. votum in præsentem casu non fuisse invalidum relatè ad eos, in quorum præiudicium non erat; hinc omnino rea fuit mulier, quod *simpliciter emisso continentia voto* in præiudicium Sponsalium (non autem aliorum, cum quibus Sponsalia non habuerat) fide mentitâ Sponso, quæsi verit alteri nubere. Prævaluit ergo votum Sponsalibus contrahendis *cum aliis*, quibus tamen non dedit fidem, sed dare cupiebat; non autem contractis, ante votum.

259. Dices. 2. qui promissum in melius commutat, professionem non violat; ut

dicitur in c. *Pervenit, de iurejurand.* elige 2. ergo qui matrimonium alteri promissum commutat in vitam cælibem vel continentiam ex voto simplici servandam in seculo, promissionem Sponsalium non violat. Resp. transmittendo aut. si commutatio fiat sine præiudicio alterius, aut in melius privilegiatum, quale est *votum religionis*, non autem *castitatis*. Nam illa regula non procedit absque consensu expresso, vel tacito hominis, cui facta est promissio, ut notat Barbof. in cit. c. *Pervenit n. 2.* sed de promissione DEO facta in ejus honorem; qui, cum sit Creditor, potest rem meliorem acceptare; quod tamen non stat, ubi præiudicium est tertii.

Dices. 3. ubi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius prævalet, ex c. *si inter desponsal.* at vinculum voti castitatis est incompatible cum Sponsalibus, & est vinculum fortius, quam Sponsalia; hæc enim obligant solum homini, illud DEO, & ambo tantum ex fidelitate: ergo votum Sponsalibus prævalet. Resp. hoc casu votum castitatis, emissum in præiudicium alterius ex Sponsis, invalidum esse, ut dictum est relatè ad Sponsam; consequenter non haberi casum, de quo præcedit objectio; esse tamen validum quoad alios, in quorum præiudicium non cedit; atque ad eò respectu illorum prævalere votum Sponsalibus contrahendis; non autem ante illud validè contractis. Hinc, qui post Sponsalia validè contracta emisit simplex votum continentia, non tenetur religionem ingredi, vel sacros ordines suscipere; cum obstat ei obligatio Sponsalibus nata, quæ per tale vorum dissoluta non est; aliunde neutrum eo voto promissum.

Licet autem tale votum non valeat in præiudicium alterius ex Sponsis, valet tamen in præiudicium voventis, ut non possit licitè cum alia inire Sponsalia, vel matrimonium; quia quoad hoc non est contra fidem alteri obligatam; consequenter non continet præiudicium tertii, ut in altero casu. Hinc ejusmodi voventis in dato casu licitè inire matrimonium cum ea, cui ante votum fidem dedit; quia in hujus præiudicium se non obligavit, aut validè obligare potuit. Eo tamen casu, quo

quo vovens cum ea, cui prius dedit fidem ineundi matrimonium, contraxit, licet quidem reddet, non tamen petet debitum. Quia cum votum non valeat in præjudicium alterius, sed tantum voventis; faciendo primum, non agit contra obligationem voti; secus, agendo secundum. Poterit tamen vovens in hoc casu religionem ingredi, si velit; quia sic non agit contra obligationem Sponsalium, ex dictis; & si alter Sponsorum ei renitteret obligationem Sponsalium, posset in seculo manere, ducendo vitam continentem juxta voti exigentiam; hoc enim, ut ponit casus, plus non petit, quam observantiam castitatis.

§. 6.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per posteriora Sponsalia de presenti cum alio?

262. Resp. solvi ex parte non violentis datam fidem; per c. *fm. 27. q. 2. c. si inter, de sponsal. ibi: si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, alius autem mulierem illam per verba de presenti desponsaverit, hujusmodi desponsationis intuitu, secundum matrimonium non poterit separari. Et c. 1. de sponsa duorum, ibi: si aliquis mulieri fidem fecerit pactionis (seu, quod eam ducet, ut habetur ibidem §. est autem) non debet aliam ducere: si autem duxerit, maneat cum illa, quam duxit. Ex quo deducitur, Sponsalia de futuro, quantumvis jurata, dissolvi per subsequens matrimonium cum alio, ut dicitur in cit. c. *si inter, ibi: etiamsi inter ipsum & primam juramentum intervernerit de futuro.**

263. Not. tamen, cum dicimus, per subsequens matrimonium dissolvi Sponsalia de futuro, prius cum alio contracta, debere intelligi, de matrimonio *valido*. Quia, quod de jure non habet effectum, non præstat impedimentum. c. *Non præstat, de Reg. juris in 6.* hinc in vigore suo adhuc persistere priora Sponsalia ex parte illius, qui primæ Sponsæ fidem violavit, ne ex dolo commodum, seu lucrum referat. Ut autem Sponsa de futuro liberetur ab obligatione de Sponsalium in casu, quo Sponsus cum alia contrahit de præsentis, sufficit talis contractus etiam invalidus. Nam in tali casu de præsentis contrahens cum

alia, saltem tacite renuntiat priori Sponsæ; & per tale matrimonium contractum de facto, licet non de jure, sufficienter ostendit, se non curare fidem illi datam; quo sic deferta iustam habet causam, mutandi animum.

Dubitatur autem, an per subsequens matrimonium cum alia valide contractum, priora Sponsalia de futuro dissolvantur omnino, etiam ex parte hujus, qui fidem datam primæ Sponsæ violavit cum alio matrimonio contrahendo, vel solum suspendantur sic, ut, soluto hoc matrimonio, violator teneatur ad priora Sponsalia, si innocens velit? solvi omnino, tenet P. Sanchez l. 1. hinc D. 48. n. 3. Barb. in cit. c. 1. n. 2. ubi sic loquitur: cum matrimonium fortius vinculum sit, si illud validum fuit, *venit dubium est, priora Sponsalia solvi eo modo, ut soluto matrimonio nulla, ea perficiendi, obligatio supersit.* Secundam vero partem, nimirum non solvi ex ejus parte, qui datam fidem violavit, probabilior tenet Castropal. de spons. D. 1. p. 21. n. 4. Coninck. hinc D. 23. d. 4. n. 32. 1. quia matrimonium cum alio contractum, contra fidem priorum Sponsalium, nec jure naturali, nec positivo, habet vim extinguendi obligationem contrahentis: non ex jure naturali; quia tale matrimonium ex natura rei consistere potest cum obligatione contrahendi matrimonium cum prima, soluto matrimonio cum secunda; quamvis eo durante suspendatur quoad executionem; non etiam jure positivo; quia in allatis juribus nunquam dicitur, Sponsalia priora omnino extinguere; sed solum, eum, qui sic contraxit cum secunda, debere manere cum ista, nimirum quamdiu hæc vivit; cum quo stat obligatio præstandi promissum primæ, si secundamorte sublata sit, vel aliter, soluto matrimonio.

Secundò, quia votum religionis suspenditur durante matrimonio contra illud contracto sic, ut vovens soluto matrimonio teneatur, religionem ingredi, si aptus inveniatur. Nec obstat, quòd vinculum voti, & vinculum matrimonii, sint vincula diversæ rationis. Nam. 1. quòd vinculum fortius, concurrans cum alio, id solvat, non oritur ex eo, quòd sint vincula ejusdem rationis; cum idem contingat etiam, quando sunt diversæ rationis,

nis, aut quando sunt respectu diverforum. Primum probatur in casu, quo concurrunt duo precepta impossibilia; *unum, naturale, alterum, humanum*: ubi hoc illi cedere debet, esto sint vincula diversæ rationis; ut si charitas in gravi necessitate proximi urgeat, dum esset audiendum, sacrum, dicendæ horæ canonicæ, &c. Deinde in casu, quo equum Cajo promissum Titio tradis accepto pretio, teneris equum tradere Cajo, si eundem à Titio redimas, vel alio modo legitime recipias; & tamen utrumque vinculum est ejusdem rationis (nimirum justitiæ) quin per posterius extinguatur prius, licet illud isto fortius sit, quia sunt respectu diverforum; & per hoc, quod primum remaneat cum secundo, secundo Creditori nihil detrahatur; detraheretur autem, si extingueretur: at sic contingit in nostro casu; Ergo.

166. Hinc quando dicitur, quod obligatio, semel extincta, non reviviscat, ut habetur in c. *Queris*, Dist. 4. de *Consecrat.* & L. *Qui res S. Arcam ff. de solutionibus*: item quod obligatio fortior superveniens (nimirum professio in ordine laxiori) obligationem priorem (nempe votum simplex intrandi strictiorem) licet ejusdem rationis, extinguat, ex c. *qui post. s. de Regularibus in 6.* Resp. concedendo, non reviviscere obligationem semel extinctam; sed obligationem Sponsalium, ex eo, quod una pars de presenti contrahat cum alia, non probatur ullo jure extinctam esse, ut ostensum est. Quare negatur suppositum. Quod autem votum, ingrediendi strictiorem religionem, extinguatur facta professione in laxiori, habetur apertè ex dispositione juris positivi, in cit. c. *Qui post.* ubi hoc tribuitur *solemnitati votorum* laxioris religionis professæ; eam autem solemnitatem esse tantum juris positivi Ecclesiastici, apertè decisum est c. *Unico de Voto in 6.* sic Barbofa *ibid. n. 3.* & communis.

267. Deinde à professione, in laxiori ordine, solvente simplex votum ineundi strictiorem, non rectè concluditur etiam per matrimonium cum alia solvi fidem prius datam alteri per Sponsalia de futuro. 1. Quia professus nunquam liberatur à secundo vinculo, nisi morte propria: Sponsus autem liberari potest à secundo vin-

culo morte Uxoris, ipso superstiti. 2. quia in secundo casu, per commodum, quod fit per matrimonium cum secunda, damnificatur prima; in primo autem casu, loco voti simplicis, redditur DEO professio; quia, licet sit laxioris status, continet majorem cultum DEI, quàm præcisè ingressus in strictiorem, & ejus votum simplex.

S. 7.

An Sponsalia de futuro dissolvantur per alia subsequencia pariter de futuro?

Quæstio procedit, si prima Sponsalia sint inita purè, ac legitime; nec ante secunda Sponsalia de futuro cum alio ex alio capite dissoluta; quo posito communis tener primam Sponsam, cui fides in dato casu violatur, liberari; ac, si velit resiliere, posse; de sponso autem, seu parte violante fidem, responso est negativa; quia secunda Sponsalia, cum sint contra fidem datam primæ, sunt iniqua, & de re illicita, adeoque irrita, & nulla. ita communis.

Not. autem conclusionem procedere, licet secunda Sponsalia forent jurata. Nam etiam in tali casu Sponsalia nullius valoris sunt; cum sint de re iniqua, & contra jus quæsitum primæ Sponsæ. Coll. ex c. *Quamvis pactum, de pactis in 6.* ubi dicitur, *juramentum pacto appositum* (quo filia renunciavit paternis bonis accepta dote) *servandum est, cum non redundat in alterius detrimentum*: ergo ubi redundat in alterius detrimentum, servanda obligatio non est; ne juramentum sit vinculum iniquitatis, constringens ad id, quod licet fieri non potest. Idem habetur in c. *cum contingat. 28. de Jurejurando*, ibi: *servari debent hujusmodi juramenta; cum in alterius præjudicium non redundent.*

Dices: tota ratio in præsentem, ob quam non teneret juramentum appositum secundis Sponsalibus contra fidem datam alteri, est ex eo, quod ubi non tener principale; nec teneat accessorium; sed hoc fallit in aliis casibus, ergo & in præsentem. Min. pat. ex c. *Debitoribus 6. de Jurejurando*. ubi dicitur: *eum, qui se obligavit, ad usuras solvendas, solvere non cogendum, nisi juraverit.* ubi gloss. V. *Cogi non debet*, ait, & sic

& sic putat, quòd, licet non teneat principale, teneat tamen accessorium. Deinde in cit. c. Cum contingat, habes, quòd juramentum præstitum super actu, à lege infirmato principaliter favore jurantis, necessario sit observandum: ergo valet juramentum, licet non valeat principale, seu actus, cui adjicitur.

270. Resp. quandoque actus, cui roborando accedit juramentum, est de re iniqua, & illicita jure naturali, vel divino, nec actum, nec juramentum valere; c. Quanto, de Jurejurand. sic enim jurans manifestè obligaretur ad peccatum; contrahere autem cum secunda, contra fidem datam primæ, est res iniqua, & illicita jure naturali, & divino: ergo sicut non valent secunda Sponsalia, sic nec valet juramentum illis accessorium. Deinde certum videtur, non tenere juramentum accessorium, ubi nullo jure tenet principale; sed in dato casu secunda Sponsalia nullo jure tenent; ergo nec juramentum. Accedit, quòd neque tunc juramentum, licetè servari (consequentè valere) possit, quando contra Canonica statuta, illicitis passionibus informatur, ut expressè dicitur in c. Cum contingat. 13. de foro competente.

Quare datâ majori. N. min. Nam clari juris est, ut ait glossa in cit. c. Cum contingat, quòd, si contractus non tenet, vel pactum, juramentum de observando ipsum contractum, vel pactum, non teneat, neque obliget, ut etiam dicitur L. non dubium C. de Legib. Nam juramentum non est vinculum iniquitatis. c. Cum inter cetera. 22. q. 4. & c. Quanto, de Jurejurand. quòd saltem verum est, quando pactum, servari non potest sine peccato, prout contingit in præsentì. Hinc,

271. Ad c. Debitores. Resp. cum gloss. ibid. V. Reddere juramentum; Cum in eo casu, aliquo modo licetè observabile sit juramentum (nam solvere usuras, non est peccatum, aliàs qui jurarunt se soluturos, non compellerentur c. si peccatum. 22. q. 1. licet peccet, qui eas recipit) non est mirum, quòd jurans, solvere debeat, licet alter sine peccato non recipiat, cum fieri possit, quòd in eodem facto unus peccet, alter non, ut notat ibid. gl. cit. ex c. Proposito 32. q. 5. Nam mulier violentè oppressa, toto animo renitens, non peccat pec-

cante oppressore. Deinde valdè probabile est, in eo casu, usuras non esse solvendas ex obligatione, saltem absolute; nec ad hoc cogendum, nisi solùm ex suppositione, quòd non petat solvi à juramento, ut not. gloss. V. cogendi sunt, nimirum vel non agendo contra Creditorem, ut à juramento, solvendi usuras, Debitorem liberet, eas non exigendo; vel non opponendo exceptionem injustitiæ, quam Creditor exigendo facit; licet oppositum teneat Pirhing. de Jurejurand. n. 64. volens ante solutionem Debitori non competere actionem, vel exceptionem, sed immeritò, cum clara sit injustitia Creditoris in exigendo. Quare in dato casu non probatur, valere Sponsalia secunda in vim juramenti, esto non valeant in vim contractus.

Sed nec probatur, simpliciter valere juramentum præstitum super actu, à lege infirmato. i. si actus est nullus jure naturali, vel divino, ut constat ex dictis, deinde, cum est nullus jure Canonico, non innitente præsumptioni falsæ, ut supra ostensum est. Denique etiam in casu, quo est nullus jure civili directè ac principaliter bonum commune respiciente, ex communi regula, quòd cadente principali corruat etiam accessorium. Neque hoc infringitur ex eo, quòd dicitur in c. Cum contingat. Nam ibi nullitas consensus, quam præstat mulier in alienationem rerum dotalium, jure civili inducta est principaliter in favorem mulierum, cui favori renunciare præsumitur, quando contra favorem sibi concessum, consensum suum roborat per appositum juramentum. Unde sic potius est per se stans, quàm accedens actui, lege infirmato, ut bene in simili notat Pirhing. de jurejurand. n. 64. in fin.

§. 8.

An, qui post prima Sponsalia contraxit de futuro cum alia, obligetur ex his, si prima cessent?

Affirmativam sequitur Rebellus l. 4. 273. q. 8. f. 8. concl. 4. & alii. Quia Sponsalia, relata in tempus, quo priora Sponsalia soluta sunt, non continent promissionem rei illicitæ, nec sunt contra datam fidem primæ. Hoc existimo verum, si con-

contractus secundus expressè promissionem suam referat in tempus, quo non extat obligatio primorum Sponsalium; secus, si contrahat purè. Nam tunc non tenetur, durante valore primorum Sponsalium, ut per se patet; non etiam eo sublato, quia promissio illa absoluta, dum facta est, fuit nulla; & sublato valore primorum Sponsalium, eadem est: ergo sicut prius, ita nec post, ex illis obligatur. Aliàs invalidè Religionem professus, ob defectum ætatis; aut invalidè ordinatus ex defectu necessariæ dispositionis, cessante tali defectu, ex vi talis professionis teneretur ad Religionem, aut ex vi prioris absolutæ ordinationis maneret ritè ordinatus; ita Castropal. *de spons. D. 1. p. 22. n. 4.* Sanchez *l. 1. hic D. 50. n. 6.* & alii.

274. Dices: licet conjugatus, in præjudicium Uxoris professus, vi talis professionis non obligetur ad Religionem, ac in præjudicium Uxoris; tamen obligatur in suum præjudicium, ad non petendum debitum; & soluto matrimonio, ad servandam castitatem, ut dicitur in c. *Quidam, de Convers. Conjugat.* ergo similiter valebunt posteriora Sponsalia, in quantum non redundant in præjudicium priorum, ut nimirum solutis ex iusta causa prioribus, teneatur, in vi posteriorum. Resp. dato ant. N. conseq. quia professus statim in principio poterat se obligare ad non petendum debitum, & servandam castitatem sine præjudicio Uxoris; & voluisse obligare se sic præsumitur, ut si non valeret, ut professio; valeret, ut votum: si tamen hæc præsumptio in re falsa foret, in foro conscientie non haberet locum ea dispositio c. *Quidam*; at quòd Sponsus in contractu Sponsalium posteriorum similiter voluerit se obligare in præjudicium, non habetur ex ulla juris præsumptione; nec, obice valoris sublato, actus in principio nullus, tractu temporis convaluit; Ergo.

275. Si autem quæras, an, si posterioribus Sponsalibus accedat copula, priora censentur soluta ex parte utriusque? supponimus, non esse sermonem de secundis Sponsalibus, contra fidem priorum in casu, quo Sponsalia, securà inter Sponsos affectu maritali copulà transibant in matrimonium præsumptum jure veteri

Tom. IV.

juxta c. *Is, qui fidem, de sponsal.* tali enim casu concedimus, juxta diversas sententias (de quibus infra) vel suspendi, vel dissolvi prima, ubi non viget decretum Tridentini *Sess. 24. de matrim. c. 1.* Deinde, non esse sic sermonem de secundis Sponsalibus post prima contractis, & consummatis cum consanguinea primæ Sponsæ in primo gradu; nam in hoc casu solventur prima propter supervenientem affinitatem ex copula cum dicta primæ consanguinea in primo gradu; his præmissis: ad quæstionem in titulo propositam, affirmativè respondet Castropalaus, *cit. n. 6.* cum Rebello, Coninch, Pontio, & aliis *ibid. cit.* Verùm si velint, ipso facto, priora manere soluta ex parte utriusque in dato casu, probabilior videretur negativa, ut tenet Sanchez *l. 1. hic D. 49. n. 5.* & alii. Nam secunda, per copulam secutam, nec vi promissionis, nec vi damni secundæ facti, vim habent, solvendi Sponsalia priora, & primæ Sponsæ auferendi jus suum. *Non vi promissionis*, quæ ponitur irrita, & nulla: *non vi damni*, nam hoc, esto exigat compensationem, non exigit tamen eam, *determinatè per matrimonium*, cum sufficienter alià vià compensari potest, ut dictum est suprà.

Dices: per copulam animo maritali factam, spe futuri matrimonii, sit anticipata quædam traditio, quæ jure antiquo, præsumptione juris de jure, inducebat matrimonium; ergo videretur sufficiens, post Tridentinum, ad solvenda priora Sponsalia de futuro. 2. Quia secunda venditio cum traditione facta, prævalet venditioni primæ sine traditione, juxta *L. 15. C. de rei vindic.* 3. quando concurrunt duæ obligationes, una de lucro capiendi, altera de damno vitando; aut, duo tituli, unus lucrativus, alter onerosus, posterior priori prævalet; at in dato casu sic contingit. Nam prima Sponsa solùm perdit lucrum, nempe matrimonium liberaliter promissum; secunda verò subit damnum ex defectu matrimonii onerosè promissi, cum jactura pudoris, & statûs prioris.

Verùm inter contractum Sponsalium, & matrimonii, atque contractum emptio-
nis, & venditionis, magnum est discrimen; ille enim perficitur solo consensu; hic autem, solùm re, ac traditione, in
quan-

K

quantum Emptori constituit jus in re. Hinc Resp. ad 1. trans. ant. Nam in re fallit, quod ea copula sit quædam traditio juridica (nimirum perficiens contractum) & jure antiquo induxerit matrimonium in re; quia solum fundabat præsumptionem affectus maritalis, quo inducitur matrimonium. N. conseq. Nam Sponsalia, omni jure nulla, per hoc, quod illis accedat copula, nec jure naturali, nec positivo vim habent primæ Sponsæ auferendi jus suum, legitimè quæsitum; imò, esto valeret respectu secundæ, per hoc non extinguerent, sed solum suspenderent jus primæ Sponsæ, ut dictum est n. 264.

278. Ad 2. Resp. negando paritatem à secunda venditione ad secunda Sponsalia. 1. quia secunda venditio cum traditione prævalet contra primam sine traditione, quia illa est contractus perfectus, & jure approbatus; non ista, ut notatum est; at secunda Sponsalia, contra prima, non sunt contractus perfectus, sed nullus, secus prima; ergo? Deinde secunda venditio non tollit, nec extinguit jus primi venditoris, ut diximus n. 265. sed solum suspendit; ergo nec secunda Sponsalia, quantumvis consummata per copulam, tollunt, aut extinguunt jus primæ Sponsæ; imò nec suspendunt, cum destituantur valore, & perfectione contractus, quam habet secunda venditio perfecta, cujus intuitu suspenditur jus primi venditoris.

279. Ad 3. dico, si comparantur obligationes, quæ sint ex vi Sponsalium, primam (licet ponatur solum esse de capiendo lucro) non extingui per secundam, quantumvis onerosam. Nam hæc secunda irrita est, & nulla; non entis autem nullus est effectus: si verò comparatur obligatio primorum Sponsalium, cum obligatione reparandi damnum, compensari potest justâ dote, aut alio modo. Nam quoties quis extinguere potest debitum hoc, vel illo modo, ad neutrum tenetur determinatè. Dixi: ubi damnum compensari potest justâ dote, aut alio modo; si enim non potest, & persona deflorata (præsertim honestæ conditionis & boni cæteroquin nominis) subiret magnam infamiam, aut aliud grave damnum, lex charitatis exigeret, ut prima juri suo

(determinatè quoad matrimonium contrahendum) cederet, nullo, vel modico suo damno; imò sæpè lucro, quod liberetur à tam fallaci, ac inconstantis fidei Sponso.

§. 9.

An Sponsalia conditionata solvantur per posteriora purè celebrata?

Loquimur hîc de Sponsalibus sub conditione propriè dicta, quæ nimirum est suspensiva obligationis in eventum futurum, eaque tali, quæ nec vitiet contractum, nec ei apposita vitietur, qualis esset, si duo impediti impedimento dirimenti, in quo Pontifex allatâ sufficienti causâ (v. g. propter angustiam loci, vel dotis incompetentiam &c.) regulariter dispensat, sub conditione (*si Pontifex dispensaverit*) de futuro contraherent. Not. autem, dubitari inter Auctores, an quilibet horum contrahentium licitè resiliere possit ante conditionis eventum? Prima sententia (quam apud Sanchez l. 5. hîc D. 5. n. 5. sequuntur complures) affirmat; ex eo, quod ejusmodi contractus sit nullus ex adjecta conditione, quam reputant impossibilem de jure; sed cum his agendum erit infra tit. 5. ubi contrarium dicemus, & hîc supponimus: secunda pariter affirmat, contractum in hoc casu validum quidem, adhuc tamen cui libet resiliere licitum esse, non tantum ante, sed etiam post conditionis eventum, nisi, hoc posito, innovetur, aut ratificetur consensus prior, ductâ paritate à Sponsalibus impuberum, quæ licet valida sint, & obligatoria, revocari tamen possunt, utroque pubere facto. Sic Gutierrez l. 1. Canon. qq. c. 22. à n. 17. & de matr. c. 78. à n. 1. sed paritas non rectè assumitur. Nam facultas Sponsalibus impuberum indulta, ut adeptâ pubertate resiliere liceat à Sponsalibus in impubertate contractis, non est ex natura rei, sed juris favore, intuitu ætatis, quod Sponsalibus, sub conditione initis, concessum esse, nullo jure probatur.

Tertia tamen probabilior est, quæ negat illis, in dato casu, licitum esse, invito altero, resiliere, vel ante conditionis eventum, vel post. Quia contrahentes sub conditione, de qua loquimur, sibi obli-

obligantur ad rem promissam dependentem à conditione; hoc autem fieri non possit, si pro libitu, vel pendente, vel purificata conditione, resiliere possent; ergo; & ita docent Sanchez *cit. n. 13.* Castropal. *D. 1. de sponsal. p. 16. n. 10.* & alii. quod confirmatur. 1. quia licet talis conditio Sponsalibus expressè adjecta, suspendat contractum, ut ante conditionis eventum non sit obligatio *prestandi* absolute, super quo *prestando* sub ea conditione conventum est, ut dicitur *L. Cedere diem, ff. de V. S.* cedit tamen, seu inducit statim obligationem absolutam expectandi conditionis eventum, & standi fidei pactioni, posita conditione; & ne conditione pendente liceat pœnitere, seu pro libitu recedere; sic accipitur conditio *L. usus fructus ff. de stipulationibus servorum*, ibi: *ex presenti die vires accipit*, nimirum, ne pœnitere liceat; non autem, ut ex presenti res *præstetur*. Confirm. 2. posita solâ conditione, prior conditionalis consensus transit in absolutum, & evadit purus, & absolute obligat; ergo pendente conditione obligat sub conditione: conditionalis autem obligatio non relinquit sic obligato libertatem, ante conditionis eventum pœnitendi; aliàs enim nihil operaretur, nisi stringeret ad eventum ejus expectandum, ac illâ posita, *prestandum* promissum.

282. Dices. 1. conditio, proprie dicta, suspendit obligationem contractus; ergo antequam ea veniat, contrahens cum tali conditione, hæc pendente, pœnitendo non agit contra obligationem; ergo tunc licitè resilit. Resp. quod ea conditio *suspendat* quidem obligationem *prestandi* rem promissam; sed non *expectandi* conditionis eventum, aut non pœnitendi. Hinc esto ante conditionis eventum resiliens non agat contra primam, cum tantum conditionata sit; agit tamen contra secundam obligationem, utpote puram & absolutam.

283. Dices. 2. ergo Sponsi manent sic ligati, ut, cum alio non possint licitè contrahere Sponsalia de futuro pendente conditione de futuro; hoc autem est minus durum, cum quandoque in longum tempus resolutio dispensationis protrahatur. Resp. si sibi mutuo non remittant obligationem expectandi, conditionis eventum, te-

Tom. IV.

neri expectare, dum vel impotent, vel repulsam habeant, modò cunctatio non fiat alterius culpâ, vel, resolutio non protrahatur ad tempus ultra communem usum in ejusmodi eventibus *prestandis*. Unde si contingat resolutio negativa, resiliere poterunt, esto fortasse mediis extraordinariis, aut impensis obtineri possit; his *præmissis*.

Ad quæstionem propositam in titulo, 284. responso est negativa: si enim alteruter Sponsorum pendente conditione primorum Sponsalium, cum alio, vel alia, pure contraheret Sponsalia, pariter de futuro, ageret contra fidem datam primæ, non *pœnitendi*, dum eveniat, vel resolvatur conditio; consequenter promitteret rem illicitam; ergo secunda Sponsalia, utpote nulla, non dissolverent prima, ex parte contrahentis secunda; esto pars altera, ob illius renuntiationem tacitam, si vellet, libera maneret. Dixi, *si secunda pure contraheret*. Nam si solum in eventum (quod dispensatio cum prima non impetraretur) conferret rem promissam in tempus habile; nihil ageret contra fidem datam primæ; & habitâ repulsâ dispensationis producenda primâ Sponsâ, teneretur secundæ, vi promissionis conditionatæ tunc in absolutam translata purificatâ conditione.

§. 10.

*An Sponsalia de futuro solvantur
suscceptione, vel voto, suscipiendi
sacros ordines?*

Ante resolutionem supp. 1. Sponsalia 285.
de futuro per subsequentem susceptionem, vel votum suscipiendi tonsuram, aut quatuor minores ordines, non dissolvit ex parte suscipientis, vel voventis. Nam hoc non habet ea susceptio, vel votum, *ex natura rei* (cum etiam susceptis illis licitè, valideque matrimonium contrahatur) *nec etiam jure positivo*; cum contrarium expressè concedatur in *c. si quis eorum, dist. 32.* ibi: *Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem subdiaconatus hoc faciat, & c. 1. de Cleric. Conjugat.* ibi: *si qui Clericorum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores distri-*

Etione

Etione Ecclesiastica compellatis, & c. Clericus. 6. de vita & honest. ibi: Clericus, si tonsuram dimissa, uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu (nimirum ordinis sacri) nec Monasterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere. Hinc quæ adducuntur in contrarium ex Apostolorum. Can. 27. ubi dicitur (*qui ad Clerum proveci sunt, precipimus, ut si voluerint, uxorem accipiant, sed lectores, & Cantores tantummodo*) exponenda sunt juxta posteriores Canones, & naturam particulæ taxativæ, cujus est excludere dissimilia, non similia; alii autem duo minores, prioribus, ex eadem ratione, similes sunt. An autem ex parte alterius, Sponsio tonsuram, vel minores ordines suscipiente, aut vovente, solvantur Sponsalia? dubitari potest, cum per hoc non suscipiatur impossibile statim cum matrimonio; & votum, ut diximus, in hoc casu non valeat, emissum in præjudicium Sponsæ. Quia tamen (nisi Sponsus significet, se non agere animo ascendendi ad altiores ordines, & id agat mutuo consensu, contrarium merito præsumitur; nimirum tacite Sponsalibus renunciare: videtur valde probabile, Sponsam in dato casu licite posse rescilire, ac cum alio contrahere.

286. Supp. 2. susceptioni sacri ordinis annexam esse obligationem, servandi continentiam, & quidem ex voto implicito, eoque solemnizato sacri ordinis susceptione, solemnitate dirimente matrimonium subsequens contrahendum, & probavimus l. 3. tit. 3. de Cleric. Conjugat. & dicemus infra; non autem jam contractum, licet nondum consummatum; cum vis solvendi matrimonium ratum tantum, voto castitatis per professionem solemnizato, competat tantum favore Religionis, propter perfectionem illius status, ut mox dicemus; his præmissis.

287. Resp. I. susceptione sacri ordinis, Sponsalia de futuro, dissolvi ex parte utriusque. Quia quando quis fit inhabilis ad præstandum, quod tenebatur, pro tempore inhabilitatis perseverantis, ad illud præstandum non tenetur; sed qui suscepit sacrum ordinem, contrahendo matrimonio redditur perpetuo inhabilis; ergo materia factæ promissionis ab eo amplius præstari nequit; cum ergo ad im-

possibile non detur obligatio, nec Sponsalium obligatio in dato casu locum habet. Sic Castopal D. 1. de spons. p. 19. n. 1. Contrarium dicendum est, de subsequenti voto suscipiendi sacros ordines; nam per hoc non dissolvuntur Sponsalia, ex parte voventis; secus, ex parte alterius, propter tacitam renuntiationem, quam, quantum est ex se, vovendo subit vovens, eligendo aliquid impossibile cum re promissa per antecedentia Sponsalia. Prior autem pars ex eo patet, quia tale votum est irritum, ac nullum nempe contra fidem datam alteri Sponsorum.

Hoc postremum negat Pontius l. 12. 288. de spons. c. 11. cum aliis, volens, obstructum Sponsalibus, licite suscipere, consequenter licite vovere, sacrorum ordinum susceptionem: sed contrarium probabilius est, ut docet P. Ferdinandus Rebellus l. 4. de Matr. q. 8. Sec. 5. & alii. Quia ratio potissima in contrarium est, quod Sponsalibus de futuro tacite insit conditio (nisi elegero statum matrimonio perfectiorem) sed hoc fallit. Nam nullo jure ordini sacro (consequenter ejus voto) concessum est, Sponsalia dirimere, sicut concessum statui religioso; aliàs sicut iste, sic ille, dirimeret matrimonium ratum, cujus oppositum habetur expressè in Extravag. Antiqua de voto, ubi expressè habetur, *votum, per susceptionem ordinis sacri solemnizatum, ad dissolvendum matrimonium prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros repetiatur canones hoc statutum, invalidum esse censendum.* Quare negandum est, Sponsalibus tacite inesse clausulam, sub generalitate; sed solum hac: *nisi elegero statum religionis*; non autem quemcumque alium, licet matrimonio perfectiorem. Nam ut rectè notat gloss. in c. Unico de voto in 6. V. sacri Ordinis; hanc vim, solvendi Sponsalia, inducit favor religionis, non ordinis; & merito, inquit; quia alia est causa Monachi, alia, clerici ex c. Alia. 16. q. 1. Illi enim mortui sunt mundo. c. placuit. 16. q. 1. non autem Clerici non regulares; unde sicut mors naturalis solveret Sponsalia, sic & ista civilis, quæ illi (quoad hoc) æquiparatur, permittente Canone c. Verum, & c. Ex publico, de Convers. conjugat.

S. II.

An Sponsalia de futuro solvantur ob
absentiam Sponsi?

289. Quæstioni huic ab Archiepiscopo Pa-
normitano propositæ Alexandro III. sic
respondit Pontifex de illis, qui præfæto
juramento promittunt, se aliquas mulieres
ducturos, & postea eis incognitis dimit-
tunt terram, se ad partes alias transferen-
tes: hoc tibi volumus innoscere, quod
liberum erit mulieribus ipsis (si non am-
plius in factis processibus) ad alia se vo-
ta transferre, receptæ de perjurio pœni-
tentiâ, si per eas steterit, quod minus fue-
rit matrimonium consummatum. Ex
quo textu sequitur, Sponsam per hoc,
quod Sponsus eâ incognitâ, seu insciâ cî-
missâ terrâ se transferat ad alias partes,
sufficientem, ac jure approbatam causam
habere, liberè se transferendam ad alia
vota; ita P. Thomas Sanchez l. 1. Matr.
d. 54. n. 6. Barbosa in dict. c. de illis n. 5.
& alii communiter; ubi notandum, li-
berum dici, quod quis facere potest, alie-
rius licentiâ minimè requisitâ; sic Glossa
in Clement. Dudum, de Sepultur. V. Li-
berè.

290. Ut hæc resolutio rectè intelligatur,
not. 1. illam procedere primò, etiam si ea
Sponsalia fuerint jurata, ut patet ex tex-
tu, ibi: qui præfæto juramento; secundò,
si Sponsus dimittat terram, ut alibi in
longinquo figat domicilium, non præ-
missis per hoc in Sponsalibus pacto, aut
scientiâ Sponsæ; sic Layman l. 5. tr. 10.
p. 1. c. 2. n. 15. Tertio, si sic abeat, ut
ubi moretur, de ipso nihil resciri possit,
nec haberi spes proxima de illius reditu;
etiam si non abiverit animo mutandi do-
micilium, aut abeundi in terras longin-
quas; sic sentire videtur Sanchez cit. n. 12.
ubi ly (se ad alias terras transferentes)
exponit de diuturnitate absentie, nimirum
ubi de proximo Sponsi reditu minimè
est spes; quod fieri potest, licet non sit
in longinquo. Idem procedit quartò,
si Sponsus fiat vagabundus, quin hoc præ-
noverit Sponsa; sic enim supervenit nota-
bilis mutatio; sic Barbosa cit. n. 4. Dixit
se insciâ, seu non consentiente Sponsâ ter-
ram dimittat. Nam si facit ejus consensu,
juxta factam conventionem expectare
tenetur, Sponsi reditum usque ad termi-

num, ex conventionem præfixum; nisi
tempus appositum sit, ut terminus finien-
de obligationi: quid porrò dicendum sit,
si tempus appositum sit solum, ut termi-
nus executionis? constabit ex dicend.
infra.

Si autem se in alias terras transtu- 291.
lit consciâ, sed justè contradicente Spon-
sâ (ut si diutius reditum ejus præstolari
deberet cum prudenti periculo, quod in-
terim Sponsus obiret, aut aliud pateretur,
spe suâ frustratâ, vel non habendi dein-
ceps opportunitatem paris connubii, aut
subeundi necessitatem respiciendi fortu-
nam meliorem, libera foret ab obligatio-
ne. Cùm enim hæc dilatio executionis
non sit deducta in pactum, ut ponitur,
non tenetur ad eam vi Sponsalium, præ-
sertim cum damno suo; quod, an proce-
dat etiam in casu, quo ex justo impe-
dimento non redit Sponsus, dicemus
infra.

Aliqui dicta priori numero limitant, 292.
ut non procedant in casu, quo Sponsus in
alias terras transferre se cogitur, ex causa
necessaria, puta ob ægritudinem, mor-
tem parentum, capiendam hæreditatem,
mandatum Principis, vel Reipublicæ &c.
Hanc limitationem veram censeo, cùm
Sponsus id facit consensu Sponsæ; vel citò
rediturus. Sic Canisius in cit. c. de Illis
n. 1. Nam si discessit eâ insciâ, & non con-
sentiente, nec etiam post inquisitionem
sciatur citò rediturus (tempore nimirum,
quo aliâ executionem habent Sponsalia,
non præfixo expressè termino) liberum
erit Sponsæ ad alia vota transire, etiam
absque consensu, & autoritate alterius.
Nam hoc significat dictio liberè juxta gloss.
cit. n. 289. in c. Cùm plures de Offic. dele-
gat. V. liberè; promissio quippe matri-
monii simpliciter non extendit se ad even-
tûs seculares, ex quibus pars altera tenea-
tur; vel ad longam expectationem, ultra
morem; vel inde sibi nascencia detrimen-
ta, cum periculo nec illud obtinendî,
quod promissum est. Castropal. cit. n. 1.
existimat in casu, quo Sponsus taliter ab-
est, alteri liberum esse ad alia se vota trans-
ferre, si absentia fiat, mutato domicilio,
volens textum (capituli de Illis) loqui tan-
tùm de Sponsis domicilium mutantibus,
propter ea verba: terram dimittunt, ad
alias se transferentes. Nam qui negotii
geren-

gerendi, vel studiorum causa aliò se confert, non propterea censetur *dimittere terram*, juxta L. *clàm possidere. 6. §. qui ad nundinas. ff. de acquirend. vel amittend. poss. ff. & L. 2. C. de Incolis*. Sed esto hoc detur, & consequenter in casu posito Sponsa non liberetur, vi textus in *c. de illis*, sic restricti: liberatur tamen ex ratione in præced. num. insinuata. Deinde, probabilius negatur, eum textum debere solum intelligi de casu *mutati à Sponso domicilii*; cum etiam teste P. Sanchez *cit. n. 12.* exponi quoque non immeritò possit textus, de transferente se aliò cum diuturna absentia, sic ut de proximo Sponsi reditu minimè sit spes.

293. Dices: si Sponsus infcía, vel non consentiente Sponsa discessit, ex causâ discessus necessariâ, Sponsa jure civili tenetur expectare negotii finem, ut dicitur in *L. sepè ff. de spons.* si autem causa sit voluntaria, & honesta, & discessus sit intra provinciam, expectandum ei est biennium. *L. 2. C. de spons.* & triennium, *si extra, L. 2. C. de Repud.* ergo Sponsa propter Sponsi discessum non licet resilire ante termini lege definiti lapsum; patet consequè quia leges civiles (si sint justæ, & nihil contineant contra conscientiam, nec quidquam statuunt in materia, laicorum potestati non subiecta) observandæ sunt, & retinendæ, etiam jure Canonico, in his, quæ jure Canonico statuta non sunt; juxta textum *c. 1. de novi operis nuntiât.* sed Sponsalia sunt solum contractus quidam politicus, & circa terminum expectandi Sponsum, jure Canonico nihil statutum est, nisi ad summum, cum Sponsus abit, *mutato domicilio*; Ergo.

294. P. Sanchez *lib. 1. hic, D. 54. n. 6.* docet, prædictas leges jure Canonico correctas esse in *c. de illis*; ubi absolutè dicitur, mulieribus sic relictis, *esse liberum*, ad alia vota se transferre; quod non statet, si biennio, vel triennio deberent expectare; quod tamen intelligit, si Sponsus abesset sine consensu Sponsæ, id, quod etiam sequitur Barbofa *in cit. c. de illis, n. 5.* Pirhing econtra *de sponsal. n. 49.* censet tanquam probabilius, prædictas leges per *cit. c. de illis*, non esse correctas jure Canonico, eò, quòd sint leges justæ, ac ex *cit. c.* nihil colligi possit de ulla derogatione; id, quod approbat Castropalaus *cit. n. 2.* in

casu, quo discessus sit etiam infcía, vel invitâ Sponsa, sed ex causa necessaria, sine illo, quòd Sponsus domicilium mutet, eò quòd de hoc casu nihil statuat in *c. de illis.* his positus.

Resp. prædictas leges non præfigere 295. Sponsa dictum biennium vel triennium, tanquam terminum, ut propter Sponsi discessum, & abitum expectare debeat, nec prius liberè ad alia vota transire possit, (nam, hoc facere potest jure civili, solo suo dissensu, ut constat ex *L. 1. de spons. relatâ superius*) sed ut id possit, *retentis arrbis, & donatis à Sponso*, quod facere cæteroquin non potest, nisi Sponso culpabiliter renuente Sponsalium executionem, ut dicemus in seq. ex quo patet ad reliqua. Concedo enim, illam ante præfixum à lege terminum propter solam Sponsi absentiam (de qua dictum est) *non posse resilire retentis arrbis*; & in hoc eas leges observandas esse, etiam in foro Canonico; cum quoad hoc jure Canonum nihil statutum sit, adeoq; nec illis derogatum: nego tamen in eo casu *non posse resilire absolutè, & non retentis arrbis*; quia circa hoc leges illæ nihil statuerunt: sic Castropalaus *cit. n. 2.*

Ex hoc videntur conciliari posse dictæ 296. opiniones contrariæ. Nam cum prædictæ leges nihil statuunt *de jure simpliciter solvendi Sponsalia* in dato casu, sed tantum, *de jure lucrandi arrbas, & donata propter nuptias*, ut dictum est; vera est sententia eorum, qui volunt, non esse in hoc correctas à jure Canonico; cum statuunt de re merè temporali, à jure Canonico prætermissa: si verò præcisè agerent de prima parte (nimirum dissolutione obligationis ex Sponsalibus) probabilior est opinio dicentium; eas in hoc corrigi, cum matrimonii causæ fori spiritualis sint *c. Tuam de Ord. cognit. c. causam, Qui filii sint legit. & CC. Trid. Sess. 24. Can. 12.* ac inter causas matrimonii numeratur etiam dissolutio Sponsalium; cum sint aliquid annexivè spirituale ac ordinatum ad sacramentum matrimonii; Ergo.

Dices. 2. ut in casu proposito Sponsa 297. licitè resiliat, debet esse certa, Sponsum non esse de proximo rediturum; sic Abb. *in cit. c. de illis*; ergo non sufficit, quòd non appareat spes reditus, aut ignoretur, ubi sit? Resp. illam certitudinem requiri, ut pru-

ut prudenter agat in casu, quo liberè, seu *authoritate sua*, resilit; si verò constat etiam post debitam inquisitionem, spem nullam apparere de proximo reditu, nec quidquam resciri possit de illo, sufficere, expectasse consuetum tempus, inter Sponsalia, & matrimonium; cum aliud nec implicitè sit deductum in pactum; quibus præmissis

298. Dubitari potest. 1. an Sponsalia solvantur ob lapsum termini contrahendo matrimonio præfixi? hæc dubitatio sic intelligi potest, ut quæstio sit. 1. an à Sponsalibus liberetur, qui contrahere vult matrimonium, intra terminum, quo communiter Sponsalia impleri solent, altero renuente, licet executioni in contractu Sponsalium à partibus nullum tempus sit præfixitum? ante resolut. not. 1. cum casus ponat, executioni Sponsalium non esse diem certum designatum à partibus, sed considerari solum tempus, quo ex communi usu inter tales impleri Sponsalia solent, probabilius eum liberari, qui finito tali tempore Sponsalia vult implere, si alter renuat, absque ulla legitima causa. Nam ut rectè notat Coninch *D. 23. hic, d. 6. à n. 43.* præsumi non potest, Sponsam se obligasse ad diutius expectandum sine nuptiis, præsertim in tali casu; cum ejusmodi promissiones, ubi aliud non exprimitur quoad obligationem implendi promissum, meritò censentur fieri, prout usus communis, & consuetudo fert. Si autem Sponsus afferat legitimum impedimentum, Sponsæ prius ignoratum, quo Sponsalium executio ultra consuetum illud tempus multum differri deberet, Juxta interpellandus est, ut pro qualitate negotii, & consideratione Sponsæ, illi præfigat terminum, ultra quem non expectare amplius teneatur Sponsa; quia hic à fortiori locum habet præsumptio, de qua prius, Sponsam ad cærendum nuptiis pro tanto tempore, se non obligasse cum suo damno, vel periculo.

299. Dubitari potest. 2. an ipso facto Sponsalia solvantur, si non dantur executioni eo die, qui in ipso Sponsalium contractu designatus est exequendæ executioni? Resp. quòd non; & 1. si justum impedimentum interveniat; tunc enim alteri non datur justa causa resiliendi, nec obligatio contrahendi matrimonium lapsu

termini extincta est; sed solum urgenda. 2. nec in casu, quò minus culpà non gravi, executio non contingit. Nam obligatio in diem non extinguitur, non secutà executione, cum dies venit; sed urgeri potest, ut apud legitimum Judicem figuratur illi terminus, ultra quem, nisi, quod debet, præstet, alter liberetur; ita Coninch *hic D. 23. d. 6. n. 45.* & culpa levis non præbet justam causam solvendi obligationem gravem, qualis est Sponsalium de futuro. Confirm. quia contrahentes Sponsalia cum certo die pro executione designata duplicem obligationem contrahunt. Unam, futuro tempore celebrandi matrimonium; alteram, tali die: ac violatio secundæ obligationis non extinguit primam; ergo esto non contrahatur eo die, qui executioni designatus est, non propterea desinit obligatio deinceps contrahendi.

Dubitari potest. 3. an ipso facto solvantur Sponsalia, si non dentur executioni eo die, qui designatus est finiendæ obligationi, nimirum sic, ut nisi fiat executio, ea non duret ulterius. Resp. si unus in tali casu est in mora culpabili, alterum, qui paratus est implere omnino liberari, si velit. Sic habetur in *c. sicut 22. de sponsal. ibi: nisi forsitan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Et ratio est; quia obligatio contracta ad certum terminum sic, ut intra, non autem ultra illum valitura sit, transacto termino expirat, saltem in eo, per quem non stetit, eam impleri debito tempore; non item in eo, cujus culpà impleta non est, ne lucrum habeat ex dolo, & malitia sua; ita Sanchez. mox citand. n. 6.

Dubitari potest. 4. an solvantur Sponsalia ex parte volentis implere, die finiendæ cæteroquin obligationi designato, si alter justo impedimento tunc implere non possit? negativam docet Sanchez *l. 1. hic D. 53. n. 7.* Nam si justa causa intercedat, is, per quem stat, non impleri tunc Sponsalia; non censetur violasse obligationem in eum diem, etiam *exclusivè* constitutam, nisi deductum sit in pactum, *ex quo-cunque modo contingat*, eo die non fieri nuptias; ergo in tali casu implere volenti non

non licet resiliere. Nam textus in cap. cit. concedens ei, qui vult implere Sponsalia, jus resiliendi, altero non implente, considerat ejus, per quem stat, *culpam*; at ubi est justum impedimentum, non est culpa. 2. Quia, cum non stat per eum, ad quem pertinet, quod minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si esset impleta, juxta c. *Cum non stat. de Reg. jur. in 6.* & legitime impedito, non currit tempus c. *quia diversitatem, de Concess. prebend.* 3. quia non dicitur *per me stare*, quod aliquid non fiat, quod fieri debebat, quando non fit à me, justè impedito; at in cit. c. *sicut*, volens implere solum eo casu liberatur, *quo per alterum stat, non fieri matrimonium*; ergo.

302. Caterùm, spectato rigore juris, videtur dicendum, paratum, die finiendæ obligationi præfixo, implere Sponsalia, liberari altero non implente etiam ob moram inculpabilem, nisi aliter sit conventum. 1. quia in cit. c. *sicut*, Pontifex indefinitè liberat eum ex Sponsis, *per quem non stat in die præfixo fieri matrimonium*, quin attendat, *an mora*, propter quam ex parte alterius, non impletur, *fiat cum, vel sine culpa*. 2. Quia si cum, siue sine alterius culpa contingat, *non celebrari nuptias in præfixo termino*, æque damnosum est alteri, nuptias differri; tum quia periculum est, ne postea reperiat commodam occasionem matrimonii; tum quia in eum finem, ne ultra careant nuptiis, restringunt intentionem expectandi; nam aliàs frustra talis terminus apponeretur; ubi enim mora culpabilis est, aliunde licet resiliere parato implere, ut constat: sic Navarr. c. 22. n. 27. Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 17. & alii.

303. Ad 1. rationem in contrarium, concedo in hoc casu à justè impedito non violari obligationem; sed nego jus, quod implere volenti conceditur, in c. *sicut*, in alterius culpa fundari; sic qui ideo renuntiauit, quia conditio quædam, quæ societas erat coita, ei non præstatur, non tenetur pro socio, arg. *L. 14. ff. pro socio*; quia consideratur solus defectus conditionis appositæ, *non autem culpa*: at similiter in c. *sicut* consideratur sola non impletio Sponsalium, non autem culpa ejus, qui non implet. Aliud ergo est, licitum esse recessum à Sponsalibus *ob culpam* alte-

rius; aliud, præcisè *ob defectum certæ conditionis*, vel facti sub obligatione positi pro tempore peremptorio; quorum primum, in casu præsentis locum non habet; secus, postremum.

Ad 2. Resp. dictam regulam, *cum non stat*, procedere solum in casibus dispositionis merè lucrativæ, ac liberalis; quia jus tunc mentem gratuitam disponentis benignè interpretatur, ut non censeatur alterum velle privatam effectum dispositionis sub aliqua conditione, quam citra culpam suam is implere nequit; secus autem est in contractibus onerosis, in quorum numero sunt, ex communi usu, Sponsalia. Et sic intelligenda venit. *reg. 45. Imputari non debet*. Nam hæc aliud non vult, quàm quod pœna conventionalis, vel legalis, illi non debeat imputari, per quem sine sua culpa non est præstitum, quod præstari debebat. Illud porro, quod affertur ex c. *Quia diversitatem*, aliud non evincit, quàm quod legitime impedito non currat tempus, ut ex culpa privetur jure sibi quæsito; in dato autem casu justè impeditus non ex culpa, sed ex defectu conditionis constitutæ privatatur matrimonio; Ergo.

Ex hoc etiam constat ad 3. Nam, quando à me non fit, quod fieri debebat, per dictas regulas hoc solum sensu dicitur, *tunc per me non stare*, quatenus *ly per me stare* supponit culpam, vel defectum conditionis ad obtinendum juris effectum, ex dispositione gratuita; non ex onerosa.

§. 12.

An Sponsalia solvantur ex causa fornicationis?

Quæstio prima est, an Sponsalia solvantur ex parte innocentis, altero Sponsorum, post contracta Sponsalia, fornicante cum alio, vel alia? Communis doctrina affirmativam tenet ex c. *Quemadmodum 25. de jurejurand.* licet Sponsalia jurata sint. Rationem dat textus, expressè loquens de casu fornicationis; quia alioquin, si hoc non obstante deberet, eam ducere, etiam si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in Uxorem, quod est prorsus absurdum. Nam, si post contractum con-

conjugium Vir, propter fornicationem, licet potest Uxorem à sua cohabitatione dimittere: longè fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam. Sponsus licet potest in suam cohabitationem non admittere Sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

306. Dubitatur tamen. 1. an communis illa doctrina comprehendat etiam Sponsam, cum ipsa innocens est? nam textus in cit. c. loquitur solum de *Sponso*, fornicante Sponsa. 2. an in dato casu Sponsalia solvantur ex parte Rei? 3. an resolutio data procedat etiam in casu fornicationis violentæ, præsertim Sponsæ? 4. an etiam per fornicationem Viri omnino invitum? 5. an idem liceat propter commissam fornicationem ante contracta Sponsalia? 6. quid dicendum, si ambo fornicati sint, cum aliis?

307. Ad 1. Resp. etiam liberari Sponsam innocentem, fornicante Sponso; sic Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. à n. 10. & alii. Nam si *Marius* per suum adulterium justam causam præbet innocenti ad divertendum à thoro, & adulterium dimitendi à cohabitatione sua, *Sponsus* etiam per suam fornicationem innocenti justam causam præbet resiliendi à Sponsalibus, seu (ut in citato cap. textus loquitur) non admittendi in cohabitationem suam. Nam honestæ mulieri non parum dedecorosum est fornicario nubere; præsertim, cum justè metuere possit, minus pudicum, & fidelem fore talem Virum, etiam in matrimonio.

308. Ad 2. Resp. non liberari in dato casu Reum, seu nocentem; quia textus in c. *Quemadmodum*, statuens dissolutionem Sponsalium, duntaxat respicit favorem innocentis, non Rei; ne ex iniquitate sua lucrum habeat; & innocens, alterius culpâ, jure sibi quæsito, privetur, ita Sanchez. l. 1. hic D. 55. n. 6. aliàs delictum proprium immunitatem præstaret fornicanti, contra c. 2. de *translat. Prælat.* & quod in favorem innocentis introductum est, in ejus damnum redundaret, contra L. *Quod favore. C. de Legib.*

309. Ad 3. censet Armilla V. *Sponsalia*, n. 12. & Tabiena eod. q. 9. n. 10. Sponsum non liberari in casu, quo Sponsa vi, & sine omni sua culpa, oppressa est: sed contrarium lon-

gè probabilius est, cujus ratio sumitur ex notabili mutatione, propter quam illa est notabiliter vilior, & eam ducenti notabiliter probrosam, quod homines communiter judicent, non fuisse omnino invitam; & regulariter horreant talis personæ conjugium, præsertim cum periculo alienam prolem alendi, pro sua. Sic Sylvester V. *Sponsalia* q. 10. casu 7. cum communi. Nec obstat, si dicas: si Sponsa (vi præcisâ seu absolutâ) cognita sit ab alio, quam à Sponso, culpâ vacat, nec fidem frangit, nec suspecta redditur in futurum; nec talis culpa, etiam conjugatis, dat jus oppressam dimittendi à thoro, & cohabitatione suâ; ergo in dato casu non habet Sponsus jus resiliendi, cum solis his rationibus innitatur textus in c. *Quemadmodum*. Resp. in dicto cap. non afferri solas rationes in objectione propositas; sed etiam illam, *si notabilis mutatio supervenerit, aut quidquam turpius ei acciderit*, cum tale quid eveniens, quamvis contractum non dirimat, impediatur tamen seu absterreat à contrahendo. Ex quo patet disparitas à matrimonio desumpta ad vera Sponsalia de futuro.

Ad 4. affirmativam sequitur gloss. in c. 310. sic quippe. 27. q. 2. sed contrarium tenet communis cum Sanchez cit. n. 8. cujus ratio est, quia Vir culpâ vacat; nec in tali casu femina incurrit aliquam notam, vel damnum aliud. Cæterum, si casus evenire possit, quod Vir per vim præcisam coactus feminam cognoscat, (de quo dubitat Toletus l. 5. *summe* c. 10.) verum esse judico, Sponsæ fornicationem, vi præcisâ extortam, ex pluribus capitibus Sponso magis horrore esse posse, quam è contra; quia tamen etiam mulieri honestæ multa gravia post eum casum accidere possunt, (ludibrium vulgi, quod nubat tali; cum non ita facile constare possit, Virum per vim, & omnino involuntariè inductum esse; deinde periculum vitiatum corporis ex concubitu Sponsi cum muliere, pro tali casu vix honesta, & corporis innoxii) ideo videtur, si mulier reniteretur, in tali casu non esse compellendam ad Sponsalia implenda.

Ad 5. videtur respondendum negativè ex c. *Quemadmodum*, ibi: *si quis juravit, se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem.*

tem, sed subsequentem, ut eam non ducat in uxorem. Sed hoc intelligendum est de fornicatione precedente, non ignorata, ut rectè notat Barbosa in cit. c. n. 8. si enim contrahenti prius cognita fuit, contrahendo cum fornicario, censetur ejus mores approbare. Sic apud eundem Henriquez in summa l. 11. c. 14. n. 7. Sanchez l. 1. hic D. 63. n. 3. Quare rectius respondetur affirmativè, primò; si Sponsus prius ignoravit, Sponsam fuisse corruptam. Nam feminam corruptam ducere, regulariter est Viro ignominiosum. Secundò etiam, si Sponsa prius ignoravit, Sponsum sæpius esse fornicatum (sic enim est periculum ejusdem viti in matrimonio) vel si ex fornicatione haberet prolem. Nam ob hoc difficilius redditur matrimonium; sic Castropalaus de sponsal. D. 1. p. 29. n. 8.

312. Ad 6. respondet Paludanus in 4. dist. 27. p. 1. a. 3. n. 17. tali casu fieri compensationem delictorum, consequenter neutri resiliere concedi: sed P. Sanchez cit. l. hic D. 55. n. 9. negat, fieri compensationem delictorum, quòd fornicatio turpior sit in femina, quàm in Viro; consequenter detrimentum Viri gravius, quàm è contra. Hinc concedit in simili casu, Viro, non autem feminae, resiliere dari. Verùm, cum ad solvenda Sponsalia de futuro, sufficiat minor causa, quàm ad solvendum matrimonium quoad thorum, ut testatur ipse Sanchez. cit. n. 9. in fine: hoc autem solvatur fornicatione Sponsi; ut constat ex c. Quemadmodum cit. quòd utitur hoc argumento, dum innocenti concedit jus divertendi à Sponsalibus propter alterius fornicationem, sufficiet quoque fornicatio Sponsi, ut licitè à Sponsalibus resiliat Sponsa.

313. Quæstio altera est, an, si quis Sponsorum deprehendat, resciat, alterum cum alio, vel aliis, turpiter agere, admittendo tactus, vel oscula impudica, innocenti liceat à Sponsalibus recedere? aliqui affirmant, si hæc admittat Sponsa; non autem, si Sponsus: sic Basil. Pontius l. 17. c. 17. n. 3. & alii; quorum doctrinam etiam tenet Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. sic tamen, ut etiam procedat in Viro, quando ejusmodi actus turpes sunt frequentes; quòd tunc notent in eo animum, etiam in matrimonio; in alias iri propensum. Et ideo probabilius est,

etiam Sponsæ concedi jus resiliendi, cum in Sponso eos actus deprehendit. Nam hi actus in illo denotant non tantum animum levem, sed etiam licentiosum, ac impudicum, cum periculo minoris in Sponsam amoris etiam contracto matrimonio, quod utriusque sufficit causa, ac honestæ feminae, ut justè mutet animum suum; sic Castropalaus. cit. p. 26. n. 7.

Quæstio. 3. est, an uno Sponsorum in hæresin lapsò, innocenti liceat resiliere? 314. Communis doctorum affirmat cum P. Sanchez cit. n. 3. quòd tamen Castropalaus cit. n. 11. vult esse intelligendum, quando hæretici cohabitatio innocenti foret periculosa; vel ubi talis lapsus infamem reddidit. Verùm communis doctrina, sine his limitationibus, verior est; cum lapsus in hæresin, post Sponsalia contracta, sit valde gravis. Cum ergo animus multò præstantior sit corpore; hujus autem notabilis mutatio, & deformitas superveniens, præstet justam causam alteri, ut licitè recedat à Sponsalibus ex cit. c. Quemadmodum 25. de jurejurand. illa validiorem præstabit innocenti causam Sponsalia dissolvendi. Textus in dicto c. sic habet: quòd, si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret; nunquid Vir teneretur eam ducere in uxorem? Profectò ductam non posset dimittere; sed nunquid, non ductam, admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quòd impedit contrahendum.

§. 13.

An, & quæ notabilis mutatio Sponsalibus superveniens, illis dissolvendis sufficiat?

Ex cit. c. Quemadmodum. 25. de Jure- 315. jurand. constat, quando Sponsalibus de futuro supervenit notabilis factus, ea (licet jurata sint) licitè dissolvi ab altero, illam non patiente; quia promissio etiam jurata, intelligitur rebus in eodem statu permanentibus. Et ideo in præsentia materia sequens regula traditur: quancumque Sponsalibus de futuro supervenit nova causa rationalis, vel notabilis mutatio, propter quam notabiliter difficilior redditur

ditur status matrimonii, siue talis, ob quam (si prius fuisset cognita) merito, prudentum etiam iudicio, & approbatione, à Sponsalibus quis abstinuit, *Sponsalia solvuntur ex parte alterius, qui tali re, prius cognita, rationabiliter non contraxisset.* Nam nulla promissio obligat ultra promittentis intentionem; in casu autem, quo nova causa promissioni supervenit, vel si antecessit, & post primum cognita est, præsumi non potest, quod etiam eâ stante intenderit se obligare. Hinc not. idem esse, siue causâ istâ contractum Sponsalium subsequantur, siue antecedant, si ab innocente sint probabiliter ignoratæ, & primò post cognitâ: sic enim se habent in hoc casu, ac si prius non fuissent, sed quasi de novo supervenirent. Nam *paria censentur in iure non esse, & non apparere, L. de Lege, ff. de contrahend. empt.* Et ideo rectè censet Pirhing de sponsal. n. 63. in casu, quo dubitatur, an eiusmodi causa, quæ in re præcessit contractum Sponsalium, tunc fuerit ignorata ab eo, qui eam nunc opponit, ei credendum esse, quando dicit, cum prudenti veri similitudine, quod matrimonium non promississet, si ante promissionem hoc scivisset. Nam *in his, quæ ad animum pertinent (ut scientia, ignorantia, intentio) standum est cuiusque juramento, in utroque foro, si aliter probari non potest, Covarr. l. 2. resol. c. 10. n. 1. præsertim, ubi agitur de obligatione tam moietæ servitutis, qualis est matrimonii.*

§16. Ex hoc sequitur. I. si quis Sponsorum patiatur notabilem corporis defectum, Sponsalibus supervenientem, illæsum licitè rescire; talis est amissio manûs, nasi, aurium, oculi &c. item paralytis, lepra, morbus gallicus, vel morbus alius contagiosus, vel incurabilis; ita communis. Nam hæc revera præstant in eiusmodi viatiato corpore notabilem mutationem, prout etiam exprimitur in dict. c. *Quemadmodum.* Et ideo ab ea parte, quæ illæsa manet, licitè solvuntur Sponsalia, si contingat alteram, tempore Sponsalium apprimè formosam, postmodum notabiliter deformari; ita Sanchez l. 1. hic D. 57. n. 4. quia sic revera res sunt notabiliter mutata; nec in eodem statu manent; cum corpus adeò foedatum facillimè nau-

Tom. II.

seam pariat ad ejus usum, cum periculo alterius, in alio concubitu illicitum, quaesituri. Neque tener, quod vult Covarruvias. 4. Decret. p. 1. c. 5. n. 6. contrarium sentiens, & volens in c. *Quemadmodum*, requiri deformitatem inibi expressam (nimirum membrorum) vel eâ majorem. Nam per ea verba, *vel aliquid turpius ei evenerit*, non fit comparatio præcisè ad expressâ, sed ad quæcunque alia, quæ libero à tali deformitate merito horrorem incutiant, aut aversionem pariunt, ad individuum cum taliter deformi vitæ societatem, & convictum conjugalem.

Sequitur. 2. idem procedere, si in alterutro superveniat notabilis deformitas, ex parte animi; cujus ratio est, quia sæpe per hoc deficit causa finalis factæ promissionis; tum quia talis defectus animi eo carentis plurimum avertit ab eum patiente; undè merito timeri possint infelices exitus talium matrimoniorum. Talis casus est. 1. si quis Sponsorum incurrat gravem infamiam. Nam hæc in contrahendo matrimonio quemlibet prudentem avertit, ut rectè observat Castropalaus cit. 2. si detegatur, alterum esse sævis, & truculentis moribus, deditum ebrietati, scortationibus, aut similibus gravibus vitiis. 3. si ante matrimonium inter Sponsos oriantur graves dissensiones, quæ plerumque fovent amarorem animi; vel obstinata contradictio parentum, unde inimicitia non tantum inter ipsos, sed etiam integras familias, imò & ipsos Sponsos enascuntur.

Si quæras, an idem procedat, si superveniat notabilis mutatio ex parte fortunarum. Resp. affirmativè. Fundatur hoc specialiter in objecto per Sponsalia promisso, nempe matrimonio. Cum enim hoc importet contractum, si semel validus sit, indissolubilem, cum gravibus oneribus individua vitæ societatis eum uno; prolium, & similibus, quæ valde ardua sunt, & magnam libertatem exigunt, merito præsumitur talis objecti promissio sub tacita conditione: *rebus in eodem statu permanentibus*: at hoc non contingit, ubi accidit notabilis mutatio in uno, etiam ex parte fortunarum; sic enim alteri status matrimonii redditur difficilior; ergo. Talis est. 1. defectus

L 2

dotis

dotis promissæ. Nam ob hoc is, cui dos promissæ negatur, licet solvit Sponsalia; cum dotis promissio sit conditio, sub qua illa contrahuntur, quæ deficiente, contractus deficit ex c. de illis 3. de conditionib. apposit.

319. Idem valde probabiliter procedit, si unus Sponsorum tempore Sponsalium dives, postea labatur in paupertatem, licet ea bona in dorem promissæ non sint. Quia, cum, hoc præsertim ævo, patrimonium contrahentis maximè attendatur, & plures nubant spe opum, aut promotionis, quam amore inducti in talem personam; ubi mutatione fortunæ res cadit in deterius, valde mutatur status à priori, cujus defectus in principio, nullo modo in Sponsalia, seu promissionem futuri matrimonii alterum induxisset. Unde non immeritò, saltem tacite, præsumitur contrahens voluntatem suam sub hac spe illam ad qualitatem restrinxisse. Sic Layman. l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 8. & alii.

320. Nec propterea inferre licet; ergo etiam licet resiliat, qui post Sponsalia magnis divitiis inopinò auctus est, non habitis, aut fore præcognitis in principio, dum contraxit. Nam à priori casu ad istum non rectè procedit argumentum. In prior enim Sponso v. g. jus resiliendi comperit, quia status alterius, nimirum Sponsæ, notabiliter immutatus est; at hoc non contingit, ubi ipse Sponsus v. g. notabiliter auctus est divitiis, Sponsam in eodem statu permanente. Nec juvat, quòd ditior factus, jam posset habere nobilium, aut melius connubium, consequenter jam ei reddatur difficilior executio matrimonii. Nam non quæcunque difficultas ad licetè resiliendum in Sponso v. g. sufficit, sed requiritur, eam nasci ex parte status in altero notabiliter mutati, qui regulariter in Sponsalibus attendi solet. Aliàs Sponsus licetè resiliat, si per accidens fieret, quòd alia formosior, aut ditior eum accipere vellet; cujus contrarium in praxi certum est.

§. 14.

An priora Sponsalia solvantur ob superveniens juris impedimentum.

321. Resp. in casu, quo supervenit juris impedimentum, matrimonium contra-

hendum dirimens, solvi ex parte innocentis, si culpa alterius intervenit; non autem ejus, qui est causa talis impedimenti; ut si Sponsus post Sponsalia cognovit carnaliter consanguineam Sponsam, unde nata sit affinitas Sponsi cum sua Sponsa. Ratio. 1. partis est ex n. 315. quia tali casu in eo, qui causa est hujus impedimenti, adest notabilis mutatio, innocenti præbens justam causam ab eo recedendi. Ratio alterius est, ne scilicet ex malitia sua lucrum habeat, & innocenti præjudicet. Et ideo probabilius est, eum teneri ad procurandam dispensationem in impedimento à se culpabiliter inducto; quia, cum jus compartis læserit, tenetur illud reparare, quod fit viâ dispensationis impedimentum tollendo. Sic Castropalaus de sponsal. D. 1. p. 26. n. 4. quod rectè limitat Sanchez l. 1. b. c. D. 56. n. 4. si dispensatio non exigeret majores expensas, & moram, quam sit Sponsæ damnum in dato casu: si autem impedimentum inductum est sine culpa Sponsorum, priora Sponsalia solvantur ex parte utriusque; quia tunc executioni dare non possunt licetè, stante tali impedimento, & neuter eorum tunc, etiam per accidens, tenetur procurare favorem dispensationis.

Nec obstat, quòd dispensatio sit favor; & nemo teneatur uti favore. Nam hoc verum est loquendo per se; non autem per accidens: ut, si aliter satisfacere non possit injuriæ alteri factæ, ut contingit in casu, quo Sponsus suam culpam induxit impedimentum dirimens cum sibi prius legitime sponsata. Unde cum in L. Continuus. §. cum quis ff. de Verbor. obligat. dicitur (qua pendent à Voluntate Principis, censeri quasi impossibilia) solum sequitur, quòd sint valde difficilia, quæ ad sui executionem requirunt mutari jus commune; & ideo solum probat, non posse esse stipulationem super illis; saltem in casu, quo dispensari non solet; non autem, non posse esse damnificationem, quæ obliget ad prædicti juris procurandam mutationem, quantum est ex ejus parte, qui injuriam, & damnum dedit; si autem impedimentum superveniens se ret solum impediens? affirmat de quolibet impedimento impediens, solvi pariter Sponsalia, Petrus de Ledesma q. 43. de Matr. a. 3. causa 3. apud Sanchez cit. n. 3. sed

sed longè rectius negatur. Quia, nullum ex impedimentis merè impediendis matrimonium contrahendum, quæ hodie in usu sunt, hanc vim illo jure habet. 1. *Non Ecclesiæ veritum*. Nam hoc non prohibet simpliciter nuptias; sed tantùm, pendente causâ, propter quam Judex Ecclesiasticus, vel etiam quandoque Parochus, ad tempus aliquod, Sponsis interdicit nuptias. 2. *non tempus feriatum*; nam hoc prohibentur nuptiæ solùm cum sojennitate, ut dicimus tit. 16. Nec 3. *Sponsalia de futuro subsequencia*, cum hæc ex dictis invalida sint: unde solùm difficultas esse potest de voto. Per hoc autem, si subsequatur ad Sponsalia prius legitime contracta, non solvi Sponsalia ex parte votantis, sive sit Religionis ingrediendæ, sive suscipiendi sacrum ordinem, sive simplicis castitatis in seculo, constat ex dictis: tum quia est in præjudicium Sponsæ; quod DEO placere non potest; tum quia non imbibit etiam tacitè conditionem aliam, nisi eligatur status Religiosi instituti.

S. 15.

An ad dissolutionem Sponsalium de futuro necessaria sit Judicialis Autoritas?

323. Quæstio procedit in casu, quo adest, vel occurrit aliqua causa ex prædictis, ob quas licitè solvi posse Sponsalia dictum est; suppon. autem, fieri posse, quod ad esse talem causam, vel sit certum, vel dubium jure, & factò; item, quod sit publicum vel occultum. Publicum hic videtur accipi prout opponitur occulto, quod, licet sciatur ab uno, vel altero, ac etiam probari possit; tamen à majori parte viciniæ, vel communitatis, quæ constat saltem 10. personis, ignoratur. Certum de jure dicitur, cum talis causa est in jure expressa; certum de factò, quando certum est, eam causam, quæ allegatur, adesse; ita Sanchez, l. 1. hic D. 69. n. 4. quibus positus:

324. Resp. in casu, quo abest morale, seu prudens periculum scandali, non requiri Judicis Autoritatem ex natura rei, ad recessum à Sponsalibus; quoties habetur certitudo causæ sufficientis, ad Sponsalia de futuro dissolvenda. Cum enim Sponsalia de futuro imbibant tacitè conditio-

nem (si res in eodem statu permancant) ubi contrarium contingit, eo ipso ex natura rei (deficiente nimirum conditione) non minus, ac alii contractus, conditione non subsistente, dissolvuntur; ergo cum adest certitudo mutari status rei, nec adest prudens periculum scandali; non requiritur, quod interveniat factum hominis, vel Judicis, ad licitum in tali casu recessum. Et ideo Sponsalia de futuro publice inita, vel etiam aliunde publica, licitè solvi possunt propriâ Sponsorum auctoritate, si causa dissolvendi sit certa de jure, & factò, atque publica. Nam si est publica, non est prudens periculum scandali, cujus vitandi causâ, potissimum aliàs desideratur factum Judicis; & si est certa tam de jure, quàm de factò, per ejusmodi certitudinem conditionis non subsistentis, tollitur ei, qui tali causâ affectus est, jus possessionis quæsitum ex Sponsalibus, quod erat tacitè conditionatum. Idem procedit in casu Sponsalium occultè initorum, si causa, ut prius, certa sit, licet occulta. Nam & sic abest injuria ejus, à quo receditur; & scandalum; cum prius vinculum ponatur occultum.

Hinc per oppositum sequitur necessaria esse Judicis auctoritatem. 1. si Sponsalia sint publica, sed causa solvendi, occulta, licet jure, ac factò certa, ne contingat aliàs scandalum; quod tamen videtur limitandum, ut non procedat, si causa taliter certa non tantùm sit occulta sic, ut à majori parte viciniæ ignoretur; sed etiam, ut in judicio probari non possit. Nam in tali casu inutilis foret recursus ad Judicem, qui carentem probatione rejiceret, & causæ sibi competentis certus, rem sibi debitam recuperare non posset damno suo, ad quod non tenetur causâ vitandi scandali. Similiter dicendum, necessariam esse Judicis auctoritatem non tantùm in casu, quo causa dissolutionis est dubia de jure; sed etiam cum est dubia de factò; ne scilicet alter jure sibi legitime quæsitum in re gravi (qualis est regulariter Sponsalium) cum injuria priveretur. Nam quoties est probabile, seu prudens periculum injuriæ in alterum committendæ, jus certum alteri licitè tolli non potest, nisi in oppositum sit fundamentum prævalens contra certam ejus possessionem.

326. Dices tamen. 1. in c. Duo pueri, de Spons. Impub. cuidam imponitur penitentia, quod non requisito Ecclesie iudicio Sponsam dimiserit. 2. c. de Illis, elig. 1. eod. dicitur, quod impuberes, ubi pubertatem adepti contra priora Sponsalia reclamaverint, separandi sint iudicio Ecclesie. 3. quia etiam propter causam notoriam v. g. propter affinitatem, non licet dimittere Uxorem, ut habetur c. Porrò. 3. de Divortiiis. 4. Quia c. Seculares. 33. q. 2. puniuntur, qui separantur absque autoritate Ecclesie, ergo nunquam licet, etiam ex iusta causa, Sponsis autoritate propria recedere à Sponsalibus. Aliqui hanc illationem admittunt exceptis duobus casibus; nimirum cum alter Sponsorum de futuro ingreditur, Religionem; vel, cum alio contrahit per verba de præsentis. Nam hi casus ipso iure notissimi sunt. Alii excipiunt etiam fornicationem notoriam, vel detectionem impedimenti, ex consanguinitate, vel affinitate, aut denique fufceptionem ordinis sacri, de quibus V. Sanchez cit. n. 2. his præmissis.

327. Resp. per ea iura nihil probari contra Sponsalia de futuro. Nam c. Duo Pueri, loquitur de casu, quo Vir sine iudicio Ecclesie dimisit Sponsam de præsentis, ut clare patet ibid. ex §. Cum verò. Unde non videtur subsistere, quod dicit Barbosa in cit. c. Duo Pueri, ideo ibi penitentiam statui, sine iudicio Ecclesie recedenti, quia agebatur de resiliente absque causa manifesta, & clara; tum quoad veritatem, tum quoad iustitiam. Nam causa resiliendi fuit, quod mulier S. (quam per verba de præsentis duxerat post Sponsalia cum Guilielma) fuerit huius consobrina, & ob impedimentum publicæ honestatis, ortum ex primis Sponsalibus, in Uxorem habere non poterat, quod ibi manifestum, & clarum erat.

328. Ad c. de Illis, Resp. ibi nihil aliud dici, quam quod Iudex Ecclesiasticus debeat Sponsalia dissolvere declarativè, si impubes, factus pubes, contra illa apud ipsum reclamet; non autem, quod factus pubes aliter ea solvere non possit, nisi reclamando apud Iudicem Ecclesiasticum. Sic Barbosa cit. in c. de Illis. n. 4. & apud illum complures. Ad c. Porrò, 3. de divortiiis, constabit ex dicendis infra. Interim Resp. nihil ex illo ad casum nostrum con-

cludi. Nam ibi agitur de solvendo matrimonio, quoad vinculum; quæ causa, cum contineat quæstionem vinculi Sacramentalis, in casu parentelæ nororiæ, declarativè saltem, dissolvendi; ex multis capitibus indiget iudicio Ecclesie, hoc est, ut notat Sanchez hic in cit. c. n. 2. sententiâ Episcopi, vel Ordinarii cum suis: tantam porrò Ecclesie discussionem in causâ Sponsalium de futuro nullibi jus requirit; maxime, cum nec ad solutionem matrimonii, quoad thorum, in casu adulterii indeclinabiliter inexcusabilis, eam requirant Canones in c. significasti. 4. eod. Ad c. seculares. Resp. ibi solum excommunicari seculares, qui ante iudicium Ecclesie conjugale consortium dimittunt, & Uxores suas abjiciunt, nullas causas diffidii probabiliter proponentes; hoc autem contra dicta non militat. 1. quia non agimus de solutione matrimonii, præsertim quoad vinculum, de quo tamen agit cit. c. Deinde, quia nos requirimus iudicium Ecclesie, ubi causa discedendi ambigua est, seu non probabilis; Ergo.

Si quæras, quæ probatio requiratur pro dissolutione Sponsalium? Resp. cum nulli Sponsorum de futuro altero invito liceat à Sponsalibus recedere autoritate propria, nisi causa recedendi certa sit, tam de iure, quam de facto, necessariam omnino esse illius probationem; consequenter dubitari posse, quæ & quanta esse debeat ea certitudo, ut liceat ille recessus autoritate propria? 2. quæ probatio sufficiat, ut Iudex Ecclesiasticus recessum à Sponsalibus uni Sponsorum eum petenti rectè concedat? Ad 1. respondet P. Sanchez cit. D. 69. n. 9. non requiri, ut undequaque certa sit sufficientia causæ sic, ut nulla sit opinio contraria (vix enim casus contingeret) sed requiri certitudinem moralem, id est, ut causa juxta probabilem opinionem sit sufficiens; quia in moralibus, ad operandum, hæc dicitur certitudo; cum satis sit, ut quis tutò operetur, opinionem probabilem amplecti. Hæc P. Sanchez loc. cit.

Ad 2. Resp. 1. si ambo Sponsi dicunt adesse causam dissolvendi Sponsalia de futuro, Iudicem rectè dissoluturum, etiam si causa vera non sit; quia sic videntur ex mutuo consensu sibi obligationem remittere; Sanchez l. 7. D. 72. n. 1. si autem unus eorum

eorum (qui oportet fieri matrimonium) dicat, adesse causam dissolvendi, & altera consentiat, idem dicendum est; quia sic concurrat utriusque consensus; non autem si renuens matrimonium, diceret, adesse causam dissolvendi; sic enim in sui favorem testaretur; quod utique insufficientis est ad ferendam sententiam in præjudicium negantis, volentis servari dictam fidem: sed quid, si unus testis juratus deponat, adesse causam dissolvendi Sponsalia? Resp. satis fore ad impediendum matrimonium, esto talis testis sit, criminosus, suamque turpitudinem fateatur, nec fortè citatus, sed à parte productus, vel ex generali mandato Parochi revelare impedimentum coactus, licet clam, & absque sui nominis publicatione coram partibus, testimonium ferat, saltem in casu, quo Sponsalia non sunt jurata, ut colligitur ex c. *super eo. 22. de Test. & attestat.* ubi recipitur testimonium Matris pro filia de consanguinitate deponentis, in ordine ad matrimonium impediendum, licet alias suspectum sit, ubi agitur de contrahendo in favorem filia. & c. *Præterea. 12. de sponsal.* ubi dictum unius, etiam asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, nisi iuramentum intervenisset; & ita tenet Sanchez. l. 1. D. 71. n. 2. Quia, cum hic agatur de impediendo peccato, quod Sponsi contrahendo committerent, minori probatione opus est; quam si ageretur de jam contracto dissolvendo, ubi etiam tangitur jus alteri quaesitum.

332. Dixi. 1. testis juratus; quia quando agitur de præjudicio tertii, ut in præsentibus, nemini nisi jurato creditur. Ex c. *Tua. de cobabit. Clericor.* Sanchez. cit. n. 10. Dixi. 2. si deponat, adesse causam, quod non contingit, si deponat, se audivisse, quod adfit; sic enim non est testis juratus, quod res sit; excipe, nisi deponat circa impedimentum affinitatis, vel consanguinitatis cum iuramento, quod saltem à duobus suis majoribus audiverit, eos esse conjunctos in tali gradu, eumque aperte distinguendo. Nam aperta gradus computatio æquivaleret depositioni certæ de impedimento; ita Castropalaus de *sponsal. D. 1. p. 31. n. 4.* Et in hoc casu proximo requiritur, quod testis deponens sit persona honesta, non vilis. Nam

talis nec ad denuntiandum admittitur, nisi factum sit adeò clandestinum, ut aliter non possit probari. argum. gl. in c. *delicti. de Elect. & c. præterea de Testib.* Dixi. 3. esto talis testis sit criminosus, & suam turpitudinem alleget, ut constat ex cit. c. *Præterea, de spons.* ibi: *ejus consanguineus cum ea deliquisse proponit.* Dixi. 4. esto non sit citatus, sed per partem productus. Nam propter hoc non præsumitur, se ingerere, arg. c. *constitutus, de Testibus*, consequenter nec tanquam suspectus repellendus, qualiter sit, si se ipsum ingerat. arg. L. *Uxor. §. 1. ff. de Fal.*

Dixi. 5. licet nolit, parte citata, publicè deponere, vel nomen suum publicare, prout aliàs requiritur, constat ex cit. c. *Præterea de spons.* ibi: *sed hoc publicè confiteri recusat.* Dixi. 6. si deponat. Nam si solum denuntiet, ultra hoc etiam fama requiritur, ut dicitur in c. *Cum in Tua. 27. de spons.* ibi: *si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denuntiet, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant; & de fama, vel scandalo doceat &c.* Dixi. 7. saltem in casu, quo Sponsalia sunt jurata. Nam in tali casu aliqui consent unicum testem, etiam juratum, non sufficere; & videtur haberi clarè in c. *Præterea, 12. de spons.* ibi: *nisi iuramentum intervenisset; si enim non impleantur jurata Sponsalia, haberetur certitudo de perjurio, & solum incertitudo de impedimento; sic Gl. in c. super eo, de Consang. V. Fama & alii.* Cui accedit, quod etiam in c. *Cum in Tua, de spons.* ultra unum testem, fama requiratur.

333. Verum, si testis sit integer, & omni exceptione major, contrarium probabilius est; ita Sanchez. cit. n. 8. & alii. Nam probatio famæ de impedimento sufficiens est, ad dissolvenda Sponsalia, etiam jurata, ut deciditur in c. *super eo 2. de consang. & affin.* ubi Urbanus III. Bardegalensi Archiepiscopo scribens, *super eo*, inquit, quod *Juvenem asseris puellam nondum nubilem, fide interposita de sponsasse, quæ jam facta nubile eum repetit; & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod, postquam puellam diffidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: inquisitioni tuæ respondemus: quod, si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam*

quam predicta puella; vel, si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset Sponsa tantummodo de futuro, idem ab eius impetitione debet absolvi: sed unus testis integer æque, imò fortius probat, ex communi sensu, teste Mascardo de probat. concl. 753. & c. super eo loquitur simpliciter, sufficere unius testimonium ad dissolvenda Sponsalia, quin decisionem restringat ad jurata: ergo. Ut autem testis dicatur integer, seu omni exceptione major, requiritur, quòd deponat, nomine suo publicato; nec alleget propriam turpitudinem: his positis:

334. Ad ea, quæ sunt in contrarium. Resp. in cit. c. Præterea, non rejici testimonium unius ad jurata Sponsalia dissolvenda, nisi in casu, quo testis non est integer; qualis ibi fuit. Nam ille deponebat de suo delicto cum Sponsa sui consanguinei; & publicè fateri, recusabat. Testis autem in c. Cum in Tua, non deponebat, sed tantum denunciabat, quo casu nos ipsi ulterius famam requirimus, ut dictum est; & dicemus in seq. Resp. demum. 3. famam, quæ defumitur à fide dignis, esse sufficientem probationem dissolvendi Sponsalia, ut dicitur in cit. c. super eo, de consanguinit. intellige, si fama sit allegata, & probata, quare non sufficit, si notorium sit, esse famam de impedimento; quia Judex aliter judicare non potest, ut docet Castropalaus cit. n. 7. aliàs enim Judex ferret sententiam ex privata noticia, & non publica; sic Gutierrez. de Matr. c. 36. n. 14.

335. Præter hæc not. 1. ut Judex de plano, & absque judiciario ordine inquiret super impedimento, de quo fama est; illi pro tali casu sufficere privatam famæ notitiam ex c. Cum in tua. 27. b. t. ibi: aut etiam per te ipsum possis certificari de plano. Per famam autem intelligitur autumatio, seu opinio majoris partis vicinæ, in qua ad minus habitant decem; opinio autem majoris partis vicinæ, dicitur rumor; ita Sanchez l. 1. D. 71. in fine n. 18. cujus ulterior ratio est; quia hic agitur de cavendo peccato, & periculo matrimonii nulliter contrahendi; & fortè, detectâ deinceps nullitate, vel ægrè sustinendi; vel non nisi cum magnis difficultatibus separandi.

Not. 2. probabilius esse, in dicto casu testes, qui deponunt de impedimento, debere esse juratos, esto id neget Sanchez D. 71. n. 5. quia testi non jurato, in præjudicium tertii, non creditur, ut dictum est; & famam, de qua dictum est supr. non esse infirmatum aliis probationibus contrariis per c. Cum in Tua 27. de spons. junct. gl. V. famam; sic Mascard. de probat. concl. 1035. n. 14. Infirmitur autem illa fama, consanguineorum juramento, ut ibid. dicitur; imò etiam juramento contrahentium, quamvis tunc arbitrio Judicis relinquatur, quantum huic juramento deferendum sit, teste Mascardo cit. n. 16. Et hoc, quod diximus de fama impedimenti, sufficiente ad impediendum matrimonium (consequenter ad dissolvenda Sponsalia) extendunt Antoninus, & Præpositus apud Castropalaum n. 7. etiam ad rumorem; sed probabilius negatur, cum ea vis in c. super eo, tribuatur solum fame.

Not. denique 4. has probationes, ortas à teste jurato, famâ, vel confessione Sponsorum, requiri solum, quando Sponsalia dissolvenda sunt à Judice propterea, quòd probetur adesse impedimentum, impediens matrimonium contrahendum; non autem, quando sermo est de causâ, quæ præbet uni Sponsorum jus resiliendi à Sponsalibus. Ad hoc enim in foro conscientie sufficit unus testis; in foro autem externo requiruntur duo, quia agitur de præjudicio tertii, non autem de peccato vitando. Reliquæ autem quæstiones, quæ concernunt Sponsalia de futuro, cujusmodi sunt, quid in eis operetur vis, & metus; quid conditiones appositæ? &c. resolventur in seqq.

PARS II.

De Matrimonii.

Matrimonium considerari potest, vel in quantum est præcisè contractus; vel etiam, in quantum est Sacramentum. Aliqui censent, matrimonium acceptum pro contractu, sumi casualiter (relatè nimirum ad vinculum, seu Conjugum obligationem mutuam, in qua constituunt matrimonium acceptum formaliter) sic Pereyra in Elucidar. l. 3. Elucidat. 6. f. 1. n. 1670. in fine: sed